

ПРАВОСЛАВНИ ЕЛЕКТРОННИ КНИГИ

Всички книги в този сайт ги има свободно в интернет пространството на съответните сайтове, които съм посочила. Аз само съм ги събрала на едно място и преобразувала в различни формати, за да могат да се четат от различни устройства.

[Ако оценявате труда ми и харесвате сайта може да направите дарение.](#)

**Иеромонах д-р
АНТИМ ШИВАЧЕВ**

ИСТИНИТЕ НА ПРАВОСЛАВНАТА ЦЪРКВА

Кратко изложение на основните истини
на Православието с оглед на различията,
които се срещат в другите християнски църкви

СЪДЪРЖАНИЕ

Що е това църква. Коя е истинската църква. Учението ѝ в общи черти
Правило на вярата
Различия между християнските църкви относно Правилото на вярата
Догматите на Православната църква
Света Троица
Различието между християнските църкви относно догмата за въплъщението
Светът
Различия между християнските църкви относно догмата за света
Въплъщение
Различия между християнските църкви относно догмата за Светата Троица
Изкупление
Различия между християнските църкви относно догмата за изкуплението .
Свети Дух
Различия между християнските църкви относно учението за Светия Дух
Църквата
Различия между християнските църкви относно учението за Църквата
За Таинствата на Светата Църква
1 Кръщение
2 Миропомазване
3 Покаяние, или Изповед
4 Евхаристия, или Причастие
5 Маслоосвещение
6 Брак
7 Свещенство

Различия между християнските църкви относно таинствата вообщо
Различия относно Кръщението
Различия относно Миропомазването
Различия относно Покаянието, или Изповедта
Различия относно Причастието, или Евхаристията
Различия относно Маслоосвещението
Различия относно Брака
Различия относно Свещенството За възкресението на мъртвите и за бъдещия вечен живот
Различия относно възкресението на мъртвите и бъдещия вечен живот
Заклучение

ЩО Е ТОВА ЦЪРКВА. КОЯ Е ИСТИНСКАТА ЦЪРКВА. УЧЕНИЕТО `И В ОБЩИ ЧЕРТИ

Под това название в широк смисъл на думата се разбира установено от Бога общество от вярващи в Христа, които са съединени помежду си с една вяра, едно учение, еднакво църковно управление, едни таинства. Така съединени помежду си, те имат за невидим глава на Църквата самия неин основател Господа наш Иисус Христос. Сам Той видимо чрез Светите Апостоли и техните приемници - пастирите на Църквата, при невидимото съдействие на Светия Дух ръководи Църквата към нейната цел: освещаването на грешното човечество, неговото нравствено усъвършенстване и най-после - възсъединението му с Бога. Средства за достигане на тази цел Господ е дал, като е наредил в Църквата да има пастири и учители, които да просвещават хората в Христовата вяра и изобщо да ги ръководят към вечния живот с помощта на спасителните благодатни таинства.

Затова и протестантите, които отричат Свещеното Предание и повечето от таинствата, както това ще се види по-нататък, не са Църква. Мнозина грешат, като употребяват термина "протестантска църква". Протестантите са едно религиозно общество от хора, които се основават уж само на Библията, но тълкувана лично от всекиго, както той си я разбира. Те нямат свещенство чрез ръкоположение по апостолско приемство, а само така наречените **пастори** - *ministres*. Последните се предлагат или от вярващите, или от ония лица, които се смятат сами, че представляват тези вярващи.

Протестантите отстъпиха от апостолското правило на вярата, запазено непокътнато само от Православната Църква. За тях, за тяхното отстъпничество са предсказвали още Апостолите, които пишат: *"И между вас ще има лъжеучители, които ще вмъкнат пагубни ереси... И мнозина ще последват тяхното разпътство и поради тях пътят на истината ще бъде похулен"* (2 Петр. 2:1-2); *"Възлюбени, не на всеки дух вярвайте, а изпитвайте духовете, дали са от Бога"* (1 Иоан 4:1); *"Но ако дори ние, или ангел от небето ви благовестеше нещо по-друго от това, що ние ви благовестихме, анатема да бъде"* (Гал. 1:8); *"Моля ви, братя, в името на Господа нашего Иисуса Христа, да говорите всички едно и също, и да няма помежду ви разцепления, а да бъдете съединени в един дух и в една мисъл"* (1 Кор. 1:10).

"Вие, прочее, възлюбени, като знаете това от по-рано, пазете се, да не би увлечени от заблуждението на беззаконниците, да отпаднете от твърдостта си, но растете в благодат и познаване на Господа нашего и Спасителя Иисуса Христа. Нему слава и сега и в ден вечний. Амин" (2 Петр. 3:17-18).

Православните пазят като ценен завет тези думи на Апостолите, придържат се към учението на древните Отци и църковни предстоятели, спазват неотклонно правилото на вярата.

Православната Вселенска Църква по волята на Всевишния е поставила истината като безпристрастен посредник и неизменен свидетел между римската църква и протестанството. Онова от техните препирни за вярването и благочинието, което тя не потвърждава, не може да бъде учение и правило на вселенската църква. Поради това римските богослови и техните противници - протестантите и др., при взаимното си изобличаване и до днес често посочват за свидетелство притворно уважаваното от тях източно християнство.

За безпристрастния и наблюдателен ум това гледище е твърде поучително. Например Римската Църква предимно усвоява непогрешимостта за престола на древния Рим. Протестантите оспорват тази непогрешимост, а православната църква учи, че непогрешимостта в догматите принадлежи само на Вселенската Църква. Тя по силата на обетованията на Спасителя и действието на благодатта Божия произнася своя съд за догматите чрез законно свикани Вселенски събори. Протестантите отхвърлят задължителната сила на Вселенското църковно предание и се ограничават само със Священото Писание. Обяснението му те предоставят на частното разбиране на всеки християнин. Римските богослови пък, напротив, приемат Священото Предание, а Църквата считат за изтъкувателка на Священото Писание, на което християните са длъжни да подчиняват своите частни съждения. По този въпрос Православната Църква дава преднина на тези последните. Защото тя изначално се придържа към същото учение. Но добавя, че властта и бдителността на Вселенската Църква, които са ни запазили Словото Божие в оригинален, неповреден вид, са най-добрата гаранция за нейното правилно тълкуване. При това и уставите на нейните събори предварително са разрешили всичките недоумения относно догматите на вярата и правилата на християнския живот. Поради това тя не признава правилността и задължителната сила на станалите след разделянето на църквите западни събори, решенията на които не са съгласни с постановленията на древните православни събори. Последователите на Римската Църква приемат седем таинства; протестантите приемат само две. Кой от тях са правите и какво е истинското учение на Православната Църква, в подробности ще се види по-нататък, където ще се посочат и различията във вероизповедните истини.

ПРАВИЛО НА ВЯРАТА

Християнството е единствената религия от универсален характер. Тя е, която обхваща цялата човешка природа и удовлетворява всичките стремежи на човешкия дух. Тя е откровената от Исуса Христа вяра, развитието и допълнението на първобитната вяра, която Бог откривал на патриарсите, на Моисей и на пророците. *“Бог, след като в старо време много пъти и по много начини говори на отците чрез пророците, в последните тия дни говори ни чрез Сина”* (Евр. 1:1).

Първобитната вяра е имала за предмет Богослужението в Исуса Христа, **очакван с упование** като Месия. А християнската вяра и тя се покланя на Исуса Христа, но вече Спасителя и Изкупителя на човешкия род. *“Не мислете, че съм дошъл да наруша закона или пророците: не да наруша съм дошъл, а да изпълня. Защото, истина ви казвам: докле премине небето и земята, ни една йота, или една чертица от закона няма да премине, докато всичко не се събдне”* (Мат. 5:17-18).

След като Исус Христос извърши спасителната Си мисия на земята, престанаха вече необходимо всичките тайнствени символични за Него образи, както и всичко, което в древността спомагаше за поддържане на Неговото идване. Всичко друго обаче се запази,

защото Бог никога нищо друго не желаше да открие на света освен самата истина. А истината не може да бъде друга освен **една и неизменна**. От това пък следва, че чрез Исуса Христа, своя единороден Син, Бог откри на човечеството само по-ясно онова, което вече е било открито по един по-тайнствен начин. Той откри на света сега такива истини, които не бе намерил за благосклонно да открие по-рано.

Като откровение християнството не може да се основе на друго освен на словото Божие. Разпратените по целия свят от Исуса Христа апостоли също учили само на това, което били научили от Самия Него. Той им казал: *“И тъй, идете, научете всички народи, като ги кръщавате в името на Отца и Сина и Светаго Духа, и като ги учите да пазят всичко, що съм ви заповядал, и ето, аз съм с вас през всички дни до свършека на света. Амин”* (Мат. 28:19-20). А по думите на Свети апостол Павел: *“[Бог] в свое време яви словото Си чрез проповедта, мене поверена по заповед на нашия Спасител, Бога”* (Тит. 1:3).

Единственият източник на вярата прочее е Словото Божие. То се съобщи на света от Исуса Христа чрез **жива реч**, а не писмено. Апостолите пък го предадоха отсетне на хората било чрез жива реч, било писмено. *“И тъй, братя, - казва Свети апостол Павел, - стойте и дръжте преданията, които научихте било чрез наше слово, било чрез наше послание”* (2 Сол. 2:15).

Евангелското учение - както устното, така и писменото, се преподаде от Апостолите на вярващите, които ги слушаха, по целия свят. Второто християнско поколение приело вече това учение от първото и го предало на третото. Така от поколение на поколение това учение достигнало до днешните времена в разните църкви, чието начало е от апостолските времена. Писменото учение обаче, което се предаде така от век на век, съставлява книгите на Новия Завет, които са следните:

Четири евангелия: на Свети Матей, Свети Марко, Свети Лука, Свети Иоан.

Деянията на Светите Апостоли.

Посланието на Свети Иаков.

Две послания на Свети апостол Петър.

Три послания на Свети Иоан Богослов.

Четиринадесет послания на Свети апостол Павел.

Откровение на Свети Иоан Богослов.

За достоверни писания и устни учения трябва да приемаме и почитаме само ония, които произхождат от апостолските мъже и които се приеха и се предават непрекъснато от всички апостолски църкви. Следователно само това постоянно и повсеместно свидетелство е средството, чрез което човек би могъл да узнае истинското Богооткровено учение. А това свидетелство се казва **предание** или **традиция**.

Това църковно предание не трябва да се идентифицира с човешките предания. То не трябва да се смесва с мненията и обичаите, приети в това или онова място, в тая или оная епоха. Тия мнения и обичаи можем да приемем само тогава, когато са в съгласие с Божественото учение и се отнасят само до църковното благочиние, и трябва да ги отхвърляме, когато са противни на Богооткровението. В никой случай обаче не можем и не бива да приведем тия мнения и обичаи като допълнение на откровението.

За откровено учение трябва да считаме само онова, което се основава било на писменото или устното свидетелство Божие. Последното пък ни се е дало от Исуса Христа. Неговите законни пазители бяха първите ученици, които са били призвани да предадат това свидетелство на всички народи и които ратници са били вдъхновени от Светия Дух.

Според Апостолите Откровено учение е **един залог**. Православната Църква се е погрижила по дължност, от една страна, да запази този **залог** неповреден и чист от всяко човешко несъвършенство, а от друга - да го предаде и на следващите поколения така, както тя сама го е приела.

“Имай за образец здравите думи - пише Свети апостол Павел, - които си чул от мене, с вяра и любов в Христа Исуса. Запази добрия залог чрез Духа Светаго, Който живее в нас” (II Тим. 1:13-14). *“О, Тимотее! пази онова, що ти е предадено, и се отвръщай от скверното празнодумство и от възраженията на лъжовната наука”* (I Тим. 6:20). *“Но ти пребъдвай в това, на което си научен и което ти е поверено, като знаеш, от кого си научен”* (II Тим. 3:14).

Една поместна Църква е могла да погреша в опазването на Божествения залог. Обаче всичките църкви не са могли да погрешат, защото Исус Христос е обещал да пребивава с Църквата Си **“през всички дни до свършека на света”** (Мат. 28:20). Следователно Спасителя, Който е Истината, не може да пребивава с Онази Църква, която би изповядвала заблудението. Така свети апостол Павел нарича Църквата **“стълб и крепило на истината”, света и непорочна Христова съпруга, собствено тяло Христово, което е църквата** (I Тим. 3:15; Еф. 5:25; Кол. 1:24), защото истината трябва да лежи в самата основа на Църквата.

Над всички поместни и партикуларни църкви, които, оставени сами, могат да паднат в заблудение, стои една **Вселенска** Църква. С нея Исус Христос ще бъде за вечни времена. Тя не се ограничава нито от времето, нито от пространството. Тая Църква води началото си от Апостолите и чрез тях от Исуса Христа. Тя се съхранява постоянно в продължение на вековете, постоянно свидетелства за истината и пази в точност поверения ѝ залог. Исус Христос, който невидимо я управлява, я е облякъл с видими черти. Всичките пък разделения на поместни църкви, които станаха, са се допуснали, за да се открие с още по-голяма ясност свидетелството на **Вселенската** Църква. Вселенският характер на последната може да се докаже и опознае, както следва:

В света днес съществуват три първенстващи църкви, които имат апостолски произход. Това са Православната, Латинската и Арменската Църква. Последната възхожда до самите Апостоли чрез Православната Църква, от която е отпаднала през IV век. Тези три църкви били една църква през IV век от християнското летоброене. Арменската църква се е отделила от другите две едва към V век, а Православната и Латинската Църква са били в единение до VIII век. Тяхното разделение почва чак в IX век. Окончателното отпадане на Западната Църква от Вселенската датира от 1054 година. От този момент и до днес историята ни предава епохите на всичките постепенни нововъведения в Рим - както в догматическото учение, така и в църковното благочиние. А в XVI век от нея отпадат много християнски народи, които образуват протестантските общества. Както Римската Църква, така и протестантите допуснали с времето различни тълкувания върху най-основните истини на християнската вяра. Те и днес още са зрелище на едно поразително размислие.

Само Православната Църква е запазила непрекъснато Богооткровеното учение, което се предава от поколение на поколение, от времето на Исуса Христа до днешните времена. Нейното учение е верен отглас на Свещеното Писание, на учението на Светите отци и на определенията на Вселенските събори. Тази Църква е била свидетелка на всичките противохристиянски деяния на папството и е забелязала всичките му постепенни нововъведения, чужди на древната Църква. Тя и до днес е останала вярна на заповедта на свети апостол Павел да се пази точно апостолското предание.

Съществуващото разделение между Православната и Арменската Църква почива просто върху едно външно недоразумение. То е възникнало по повод на един догмат, определен от Вселенския събор в Халкидон (451 г.). Обаче вероучението на двете църкви е еднакво. И двете са съгласни относно изобличаването на Римската Църква за нейното отстъпване от древното апостолско вероучение.

Историческите истини нагледно ни показват, че Православната, Арменската и Грузинската Църква, както и Римската преди X век, са Църквата на мъчениците, която е и

Църквата на Апостолите и Иисус Христос. Прочее, само в нея всеки християнин може да намери **правилото на своята вяра**.

Истинската Християнска Църква е видима и не се ограничава нито във времето, нито в мястото. Нейният **Вселенски** характер е свойството, което я отличава съществено, и доказва, че тя е **Апостолска**. Тази Църква живее и днес онзи живот, който е живяла в апостолските времена. Тя свети като един грандиозен лъчезарен светилник сред света от най-древни времена до днес и е свидетелка на разнообразните превратности и измислици на профанния човешки разум. Учението на Православната Църква е учението на древната Вселенска и Апостолска Църква, или на Църквата преди IV век. Прав е западният църковен отец св. Викентий, който казва следното в своя комониториум:

“Много пъти с най-голяма ревност и внимание съм запитвал някои хора, които се отличаваха със светостта на живота си, как би могло с помощта на едно постоянно правило да разпознаем истината на православната вяра от еретическите учения и всички единодушно са ми отговаряли, че ако аз или някой друг искаме да се избавим от примката на лъжата, трябва да закрепим с благодатта Божия нашата вяра с две средства: първо, с авторитета на Божия закон, после - чрез преданията на православната вяра; а пък в самата Православна Църква ние сме длъжни добре да пазим, щото да изповядваме само онова, което всички са вярвали някога, навсякъде и единодушно. Същ и искрен православен е само онзи, който, като остава твърд във вярата, признава само онова, за което е сигурен, че Вселенската Църква го е изповядала. Следователно **съвършен християнин** или **православен** не може да бъде онзи, който не е в единение с древната апостолска Църква.

РАЗЛИЧИЯ МЕЖДУ ХРИСТИЯНСКИТЕ ЦЪРКВИ ОТНОСНО ПРАВИЛОТО НА ВЯРАТА

До XVI век Римската или Латинската Църква признаваше, че **правилото на вярата** се състои в **постоянното** и **повсеместно** свидетелство на Църквата. Отсетне обаче западните богослови отстъпиха от този принцип. Начело на последните застана йезуитският кардинал Белармин, който и днес минава при католиците за един от първите им авторитети по въпроси, засягащи учението на Латинската Църква. Те образуваха така наречената школа на **Ултрамонтанистите**. Тези богослови си поставиха за задача да възвисят **папата** над вселенските събори, да подчинят цялата църква на един смъртен човек, на **черния папски трибунал**, който е направил толкова злини на човечеството. В своето учение за папските притезания те отидоха до нечувани в историята крайности. Църквата според последователите на Белармин значи папата - именно папата е всичко. Без папата няма единство, няма всеобщност. Папата е главен елемент в понятието за Църквата. Той е средоточието, главният двигател на целия организъм на Църквата. “Папата - отбелязва абат Давен, когато бил провъзгласен новия догмат през 1854 г., - папата, Първосвещеник-Цар се представи в сияйното свое величие **като представител Божи на земята, в пълнотата на всичките добродетели и на всичките слави. Той си отвори устата, той, Слово на Божието Слово, ни поръси с росата на своите устни, през които преминава струята на непогрешимите оракули.**”

А пък сам папа Пий IX, като научил за противоречивите мнения от страна на някои епископи преди откриването на Ватиканския събор, произнесъл следните страшни за ухото на един православен християнин думи: “**Аз съм отзив на небето, непогрешим тълкувател на Бога, аз съм пътят, истината и животът.**” Такова понятие за властта на един смъртен човек за православните е неразбираемо. Такава една теория за папските притезания православните, пък и самите свестни римокатолици могат ли да одобряват? И неведнъж сме слушали от средата на самата Латинска Църква гласове против отстъпленията на папството от древната вселенска и апостолска Църква. Такъв един

справедлив глас бе преди няколко години и този на известния западен църковен канонист принц Макс Саксонски.

Православната Църква осъжда учението на Рим, според което папата е все и вся в Църквата и е непогрешим тълкувател на Божественото учение. Православното начало за правилото на вярата се заключава не в словото на папата, а в постоянното и повсеместно свидетелство на цялата църква, непрекъснатото съществуване на която продължава от апостолските времена до днес. В Православната Църква е запазен принципът на съборното начало.

“Ако - говори се в посланието на Руския Свети Синод до Цариградския патриарх от 30 юни 1902 г. - известни въпроси вълнуват Църквата в дадено време, епископите на поместните църкви по влечение на сърцето си, движими от лежащия върху тях архиереически дълг, се събират наедно на събор. Тук те нелицемерно, като се мислят пред лицето на Самия Христос, нелъжовно обещал да бъде сред събралите се в Негово име, с чиста съвест и единодушна молитва произнасят изповеданието на вярата си или вземат решение, врачуващо църковните настроения и язви. Дух Светий, живущ във Вселенската Църква и движещ я, несъмнено говори в такъв случай чрез устата на молитвено събралите се епископи, макар всеки един да се съзнава като най-грешен от хората.

Що се отнася до отношението на Православната Църква към двата големи клона на християнството - латинците и протестантите - казва се на друго място в същото послание, - ние винаги се молим, чакаме и пламенно желаем, щото тези някогашни чада на Майката Църква и овце от едното Христово стадо, а сега поради вражеска завист откъснати и заблудили се, **да се покаят и дойдат в познанието на истината, щото отново да се върнат в лоното на светата съборна и апостолска Църква, към своя един пастир.** Ние вярваме в искреността на вярата им в Пресветата и Живоначална Троица и затова приемаме кръщението на едните и другите. Ние признаваме апостолското приемство на латинската иерархия и приходящите в нашата Църква техни клирици приемаме в същия им сан (подобно на това, както приемаме арменците, коптите, несторияните и други, неизгубили апостолското приемство). *“Сърцето ни е разширено”* (2 Кор. 6:11) и сме готови да направим всичко възможно, за да спомогнем за утвърждаването на земята на възделеното единство. Но за голямо наше съжаление и обща скръб на всички истински църковни чада в сегашно време трябва да се мисли не толкова за смекчаване на отношението ни към западните християни и за любвеобилното привличане на обществата към единение с нас, колкото за безспорна и бдителна защита на поверените ни словесни овце от непрестанните нападки и многообразни съблазни от страна на латинците и протестантите. На нашите възлюбени и високопочитаеми отци и братя са известни вековните възделения на Рим, послужили на времето си за причина за отпадането му. Известни са на историята различните му явни и тайни хитрини, насочени към това, щото да се подчини на него православният Изток. Известни са и сега съществуващите и скъпоструващи училища, мисионерски общества, особени монашески ордени и прочее и прочее учреждения, числото на които не престава да расте и единствената цел на които е да примамят, ако е възможно, чадата на Православната Църква. Затова, колкото и да слушаме понякога миролюбиви речи на латинците, колкото и старателно да изказват и всякак да подчертават те своята особена любов и уважение към Православната Църква, тези речи не трябва и не могат да прикрият от нашето внимание действителните попълзновения на Рим. И ние по необходимост още повече усиливаме нашата бдителност и нашата решимост непоколебимо да стоим на непоклатимата почва на православията. Трябва да не се увличаме от никакви видове на лъжливо разбран мир, без да се гледа на всички ни стремеж към единение на вярата, заповядано на всички християни от самия Христос, нашия Спасител.”

Толкова, ако не още по-неприемливо се представя в днешно време и протестанството. Без да разбират църковния живот и като искат външни осезателни дела,

предимно със социален характер, протестантските общини разглеждат Православната ни Църква като област на духовен застои, безпросветен мрак и заблуждение. Нещо повече, те дори ни обвиняват в идолопоклонство. Затова от лъжливо разбирана ревност за Христа не щадят и материални средства и сили, за да разпространяват сред чадата на Православната Църква своите протестантски заблуди, като не изпускат възможността да подкопаят авторитета на православната иерархия и да разклатят вярата на народите в святостта на преданието. Религиозна изключителност и дори фанатизъм, примесен с презрително високомерие относно православието отличава протестантите, може да се каже, повече от латинците. Разбира се, много от това се обяснява с вековните предразсъдьци и общата теснота на кръгзора на свободната им богословска школа, а оттук и на църковните протестантски дейци. И това налага на православните учени задължението да разкриват пред съзнанието на Запада истинското величие и действителната християнска чистота на православието. Но докато това тягостно и неблагодарно сеене върху каменистата почва на културната гордост и на взаимното неразбиране дава своите плодове, представителите на Православната Църква трябва да напрегнат всичките си сили в борбата с разнообразните хитрини на този опасен враг на Църквата, като се молят постоянно на своя Пастироначалник да защити от него своите верни овце.

Малко по-иначе стои въпросът с **Англиканската Църква**. С малки изключения англичаните не се стремят да примамват православните християни. Нещо повече, при всеки повод и случай те се стараят да запазят своето особено уважение към светата апостолска Източна Църква, като признават нея, а не Рим за истинска пазителка на отеческите предания и в единение и съгласие с нея търсят и за себе си оправдание. Любовта и разположението не могат да не извикат любов и от наша страна и да не хранят в нас блага надежда за възможността на църковно единение с тях в бъдеще. Но и тук предстои още много да се направи и изясни, преди да стане възможно да се мисли за каквато и да е определена стъпка в едно или друго направление. В Англия има цяла школа от учени богослови, които дълбоко уважават Православната Църква и са съгласни с нейното учение. Те осъждат и отхвърлят произволното тълкуване на Свещеното Писание у протестантските религиозни общества в Америка и в Европа. Такива са Оверъл, Хол, Бевъридж, Беил, д-р Уордъурт и много други, които са работили и работят, както и мнозина по-млади техни последователи за единение с православните. Но преди всичко е необходимо желанието за единение с Източната Православна Църква да стане искрено желание не само на група учени, които образуват английската фракция на High Church, но и на цялото английско общество. Защото в Англия има и друго едно чисто калвинистическо течение, което всъщност отрича Църквата, както ние я разбираме. То се отнася с особена нетърпимост към православието. Това течение може да погълне другото течение от английската църква, което да изгуби последното свое заветно, за да не кажем изключително влияние върху църковната политика и изобщо целия църковен живот в Англия. От наша, православна страна по отношение на англиканите трябва да има братска готовност да им помогнем с разясняване, да бъдем всякога внимателни към добрите им желания, да проявяваме възможната снизходителност към естествените при вековното разделение недоумения, но в същото време твърдо да изповядваме истините на нашата Вселенска Църква като едничка пазителка на Христовото наследство и едничък спасителен ковчег на Божествената благодат.

Така наричаните **старокатолици**, които мъжествено подигнаха гласа си против *“който обича да първенствува между тях”* (3 Иоан. 9) и които досега не престават да принасят всякакви жертви във великата си борба за истината и съвестта, от първите си стъпки намериха съчувствие сред православните църковни дейци и представителите на богословската наука. Някои от последните в Русия дори взеха най-живо участие в делото на старокатолиците, постоянно работейки в тяхна полза и в литературата и по време на конгресите. Главните стълбове на старокатолическото движение, възпитани, макар и в

неправославни, но все пак църковни традиции, един след друг слизат от жизнената арена. Те отстъпват мястото си на нови хора, може би толкова искрени и самоотвержени, но не толкова твърди в църковността, неживели църковен живот. Сега те са обкръжени предимно от протестантския свят, с който са близки, при това и по език, и по университетско образование, и по самата най-сетне борба с Рим. На тези нови хора, неособено твърди в църковността и поради отдалечеността им от Изтока с неясна представа за него, протестантският свят естествено може да им се стори и сроден, и близък, поради което ще им бъде трудно да устоят на неговото незабележимо, но постоянно влияние. Ето защо задачата на Православната Църква относно тях трябва да се състои засега в това: да не им се поставят чрез неуместна нетърпимост и подозрителност излишни прегради пред единението им с православието. Като не се увеличае от понятното желание да имаме полезни и многоучени съюзници против Рим, сериозно и твърдо, по съвест и пред Христа, да им разкрием нашата вяра и неизменното убеждение в това, че само нашата Източна Православна Църква, неповредено запазила всецелия Христов залог, е понастоящем Вселенска Църква. И с това на дело да се покаже на старокатолиците какво трябва да имат предвид и на какво да се решат, ако наистина вярват, че е спасително да пребъдат в Църквата, и ако искрено желаят да се съединят с нея.

ДОГМАТИТЕ НА ПРАВОСЛАВНАТА ЦЪРКВА

Основните истини на Православната Църква са изложени накратко в Никеийския Символ, т. е. в изповеданието на вярата, което съставиха и издадоха двата първи Вселенски събора - в Никея (325 г.) и в Цариград (381 г.).

Той гласи:

Вярвам в един Бог Отец, Вседържител, Творец на небето и земята, на всичко видимо и невидимо.

И в един Господ Иисус Христос, Сина Божий, Единородния, Който е роден преди всички векове: Светлина от Светлина, Бог истинен от Бог истинен, роден, несътворен, единосъщен с Отца и чрез когото всичко е станало; Който заради нас, човеците, и заради нашето спасение слезе от небесата и се възплъти от Дух Светий и Дева Мария, и стана човек; и бе разпнат за нас при Понтия Пилата, и страда, и бе погребан; и възкръсна в третия ден според Писанията; и се възнесе на небесата, и седи отдясно на Отца; и пак ще дойде със слава да съди живи и мъртви и царството Му не ще има край.

И в Духа Светаго, Господа, Животворящия, Който от Отца изхожда, Комуто се покланяме и Го славим наравно с Отца и Сина, и който е говорил чрез пророците.

В една света вселенска и апостолска Църква. Изповядвам едно кръщение за опрощаване на греховете. Чакам възкресение на мъртвите и живот в бъдещия век!

Амин!

СВЕТА ТРОИЦА

“Вярвам в един Бог Отец...
И в един Господ Иисус Христос,
Сина Божий, Единородния...
И в Духа Светаго, Господа.”

От трите първи раздела на Символа **първият** се отнася до Бога Отца, **вторият** - до Сина, а **третият** - до Светия Дух.

Символът на вярата, в който всеки християнин е длъжен да вярва, обхваща прочее учението за **Светата Троица**. Съществуват в един Бог три лица, т. е. ние, православните християни, признаваме за истина, че съществува Бог, височайш и всесъвършен Дух, Един по съществото си, а троичен в лицата - Отец, Син и Свети Дух. Те образуват от себе си Троица единосъщна и неразделна. Този триединен Бог всичко съдържа в своята власт и всичко управлява. Той е създателят на небето и земята и на всичко, което виждаме и което не виждаме.

Бог Отец е начало всемогъщо, от което произхождат преди вековете: Синът **чрез раждане**, а Светият Дух **чрез изхождение**.

Бог Син е роден предвечно от Отца, чрез когото се прояви Божието могъщество в създаването на всяко възможно битие.

Дух Свети, произхождащ от Отца, има следователно Божествено Естество, на което подобава поклонение неразделно с Отца Сина.

Трите лица, които имат едно и също Божествено естество, се различават по **личните си свойства**.

Личното свойство на **Отца** се състои в това, че Той е **началото**. Личното свойство на **Сина** се заключава в това, че Той е предвечно **роден** от Отца. Най-послед личното свойство на **Светия Дух** е това, че Той **изхожда** преди вековете от Отца.

Съществуват следователно две различни действия у **Отца** в качеството Му на начало. Едното се нарича **раждане** и има за предмет **Сина**, а другото се казва **изхождение** и се отнася за **Светия Дух**.

Тия две действия, непостижими за човешкия ум, имат за последствие вечната проява на Сина св. Духа.

В **Светата Троица** не трябва нито да разделяме **съществените свойства**, нито да смесваме **личните**. Защото, ако припишем на лицата различни **съществени** свойства, бихме създали много богове и бихме нарушили **догмата за единството на Бога**. Ако ли пък, напротив, отдадем на друго лице личното свойство на едно лице, в такъв случай **би се унищожило личното различие и така нарушаваме догмата за троичността на лицата**. Най-послед, ако личното свойство сметнем за **съществено** свойство, бихме отдали на трите лица, имащи еднакво същество, онова, което принадлежи само на едно лице.

Освен **вътрешното** и вечно двойко действие **Отецът** има още и едно **външно** действие, предмет на което е видимият и невидимия свят. Първият се състои в създаването на вещественния, видимия свят, а вторият - на невидимия, напр. ангелите.

Външното действие на **Отца** се извършва чрез **Сина**, а **Светият Дух** осветява с благодатта Си и двата свята вследствие на посланието, което получава от **Отца** и **Сина**. Това послание се проявява особено, от една страна, в ония боговдъхновени и избрани мъже, които подготвиха човечеството да посрещне достойно идването на Месията. От друга страна, то се проявява в Църквата чрез влиянието на Светия Дух върху вярващите и в опазването на залога на Божественото учение.

Голяма заблуда би било да смесваме **прашането** на Светия Дух от Отца и Сина с **предвечното Му изхождение**, чрез което се произвежда. Защото това **изхождение** става само от Отца, **единственото** начало в Светата Троица, и никой не може нито пряко, нито косвено да даде това **предвечно изхождение** на Сина, без да засегне самата догма за троичността на лицата.

РАЗЛИЧИЕТО МЕЖДУ ХРИСТИЯНСКИТЕ ЦЪРКВИ ОТНОСНО ДОГМАТА ЗА ВЪПЛЪЩЕНИЕТО

В днешно време много протестанти, в едно със старите еретици, соciniаните, приемат, че Иисус Христос не бил Бог, а просто човек, надарен от Бога с превъзходни

качества. С това тези заблудени хора отхвърлят и Священото Писание, което уж приемат за правило на вярата. В Писанието се казва: *“В началото беше Словото, и Словото беше у Бога, и Бог беше Словото... и Словото стана плът, и живя между нас”* (Иоан. 1:1, 14). *“Аз и Отец едно сме”* (Иоан. 10:30). *“Който е видял Мене, видял е Отца... Аз съм в Отца и Отец е в Мене”* (Иоан 14:9-11).

По-първите протестанти и всичките други християнски общества се съгласяват с Православната Църква относно догмата на **въплъщението**.

Римската Църква обаче косвено нарушава този догмат чрез поклонението, което отдава на **светото сърце на Иисус**. Подобно едно поклонение трябва да се въздава само на божественото лице на Иисуса Христа. Не е позволено прочее да се покланяме на човешкото естество на Иисуса Христа, взето само по себе си, а още повече на една част от тялото Му. Римската Църква за свое оправдание на първо време казваше, че това поклонение се отнася до самото лице на Иисуса Христа. Днес обаче по-голямата част от католическите църковни писатели направо учат, че сърцето на Иисус заслужава само по себе си поклонение.

Протестантите не приемат безусловно наименованието **Дева**, което се даде на Света Мария в Никейския Символ, като твърдят, че тя имала уж и други деца. Обаче тъкмо в това свое твърдение те отстъпват от правилото си, според което трябва да се приема само онова, което се намира в Священото Писание. А знае се, че в Писанието никъде не се споменава за други деца на Света Дева Мария. Онези, които се наричат там братя Иисусови, представят се същевременно като чада на друга Мария, съпруга на Клеоп. Священото Писание посочва Мария Клеопова като сестра на Дева Мария, а чадата ѝ - като братовчеди на Иисус, защото в древността името братя се давало и на братовчедите.

Православната Църква вярва заедно с цялата първобитна Църква, че **Иисусовата майка е била Дева преди, по време на и след божественото раждане**, както също и в самото действие на зачатие.

Римската Църква чрез папа Пий IX измислила друг един нов догмат - за непорочното зачатие на Дева Мария. Това ново католическо учение не касае нас, православните. Ние си имаме наше вероучение за Светата Дева, което ни е открило Божието Слово; ние вярваме, че всички хора, според учението на Священото Писание, са заченати в първородния грях и никой освен Сина Божий не е бил освободен от него. Така също, разбира се, и Пресвета Дева Мария не е била освободена от този грях. **Тя била предочистена от него чрез Светия Дух и Нея, Приснодева, ние почитаме, като присноблажена и пренепорочна и майка на Бога нашего, по-честна от Херувимите и по-славна без сравнение от Серафимите**, защото се е удостоила да роди от Светия Дух Изкупителя Христос, нашия Бог. Учението за непорочното зачатие е изникнало на Запад в умовете на римските богослови около папа Пий IX, там то е узряло и станало догмат - Западът нека и да си го държи. Източната, Православната Църква не може да разбира как едно учение, колкото и благочестиво да е на пръв поглед, може да изниква, да съгрява и догмат да става; тя не признава нови догмати. Тя знае само да пази онзи залог, който нейният Божествен Жених ѝ е поверил. Само към този залог се придържа Православната Църква, като не забравя и думите на Апостола, който казва: ***“Но ако дори ние или Ангел от небето ви благовестеше нещо по-друго от това, що ние ви блавестихме, анатема да бъде”*** (Гал. 1:8). Според това Православната Църква отхвърля всяко ново учение за вярата. А го отхвърля просто затова, защото е ново; отхвърля, а следователно и не признава и новото учение на латинците за непорочното зачатие на преблагословената Дева Мария като противно на залога, даден от Иисуса Христа на Църквата.

СВЕТЪТ

“Вярвам в един Бог Отец, Вседържител,
Творец на небето и земята,
на всичко видимо и невидимо.”

Външното действие на предвечното **Начало** се прояви чрез **Сина** и има за последствие сътворяването на света, т. е. на целокупността на всички **възможни** същества, които не съдържат в себе си причина за битието си.

Съществуват два свята - един **видим** и един **невидим**. Единият представлява **веществените** твари, а другият - **духовните** същества. Всичко, което не може да доловят нашите чувства, е **невидимо**. Всичко пък, което подлежи на нашите чувства, е **видимо**.

От духовните същества познаваме **Ангелите и човешките души**. Ангелите са духове безплътни и чисти. След сътворението им те били подложени на изпитание в упражняване на свободната си воля. Едни от тях останали верни. Те са добрите ангели. Добрите пък, които се възгордели, изгубили достойнството си. Те са злите ангели, или демоните, чийто началник е **Сатаната**.

И едните, и другите действат непосредствено в земния свят. Първите за добро, вторите - за зло. Действието обаче и на едните, и на другите е подчинено на върховната воля на Бога (Апок. 12:7-9; Мат. 4:1, 12:24, 13:39, 14:27; 1 Кор. 7:14; 1 Петр. 5:8).

Съществуват следователно непрекъснати сношения между духовния и вещественния свят. Невидимият свят е необятен. Той не е ограничен от едно пространство, подобно на това, което определя начина на съществуването на видимия свят. Той се намира в такова едно **особено състояние**, което го отличава съществено от всичко, което се намира вън от него. Бог проявява там по особен начин своята слава пред добрите ангели и душите на праведниците. Това се нарича **небе**. Злите ангели пък, напротив, се намират в едно **състояние** на осъждане, което се казва **ад**. Душите на всички грешници ще бъдат в подобно състояние след **последното решение**. Тогава тяхното състояние ще бъде окончателно, както е и на злите ангели, или демоните.

РАЗЛИЧИЯ МЕЖДУ ХРИСТИЯНСКИТЕ ЦЪРКВИ ОТНОСНО ДОГМАТА ЗА СВЕТА

Според учението на Римската Църква душите на ония верни, които преди смъртта си са се покаjali, но които не са могли да принесат достоен плод за покаянieto си на земята, се намират в така нареченото **чистилице (Пургаториум)**. Тук душите, за да удовлетворят Божията правда, търпят мъки (които могат да бъдат облекчени посредством молитвите на верните, милостинята, а най-много посредством безкръвната жертва), докато не се очистят съвсем и по този начин се удостоят с вечното блаженство.

Следователно според Латинската Църква освен **рая** и **ада** съществува и едно трето място, което се нарича **чистилице**. Душите на ония верни, които се намират в чистилицето, могат и сами да се очистят чрез мъките, които търпят там. Молитвите на живите верни пък могат да облекчат мъките им и много да им помогнат по-скоро да се освободят от тях и да влязат във вечното блаженство.

Православната Църква също така учи, че душите на някои верни, които с вяра и покаяние са умрели, но не са принесли достойни плодове на покаянieto за греховете си, макар и да са се очистили от тези грехове, търпят мъчения след смъртта си, но да се освободят съвсем от греховете си и да добият пълно опрощение, могат **само** чрез молитвите на живите си братя, чрез милостинята и най-много чрез безкръвната жертва.

Средно място между рая и ада, в което да се намират тия души, които на земята не са се очистили от греховете, Православната Църква **не признава**.

Ето учението на Православната Църква: “Няма особено средно състояние на човеците между тези, които отиват на небето, и между ония, които отиват в ада. Обаче много души на грешници се освобождават от веригите на ада, но не сами от себе си или чрез мъченията си, но чрез добрите дела на живите човеци и посредством църковните молитви, а особено чрез безкръвната жертва, която Църквата всеки ден принася за всички живи и всички мъртви, защото Христос за всички умря... Душата след смъртта не може нито да се очисти, нито да се покае, нито да направи нещо, което би могло да я избави от ада. Само божествената литургия, молитвите и милостинята, които живите правят за нея, много могат да помогнат, за да я освободят от веригите на ада.¹ Никъде в Свещеното Писание не се говори за чистилицния огън, т. е. че има някакво си временно наказание, което да чисти душите от греховете след смъртта... Душата след смъртта не може да приеме никакви църковни тайни. Ако тя би могла да направи нещо за изкупване на своите грехове, тогава би могла да има дял в таинството на покаянието. Но понеже това противоречи на Православното учение, Църквата постъпва правилно, когато принася за покойниците безкръвна жертва и се моли Богу да им прости греховете”.²

След смъртта и особения Божий съд (Сир. 9:26; Евр. 9:27) душите на покойниците според учението на православната Църква не се намират все в еднакво състояние: душите на праведниците блаженстват, а душите на грешниците се мъчат. Нито първите обаче чувстват пълно блаженство, нито вторите пълно мъчение. Съвършеното блаженство, както и съвършеното страдание ще настъпят тепърва след общото възкресение, когато душата се съедини с тялото, в което праведно или порочно е живяла (2 Кор. 5:10; 2 Тим. 4:8; Мат 3:41-42).

Мястото, където отиват душите на праведниците след съда, и самото им състояние там се представя различно в Свещеното Писание. Това място се нарича рай (Лука 23:43), лоно Аврамово (Лука 16:22), царството небесно (Мат. 5:3,10; 8:11), царството Божие (Лука 13:28-29; Мат. 6:33; 1 Кор. 15:50), дом на небесния Отец (Иоан. 14:3), град на Бога живаго, небесен Иерусалим (Евр. 12:22; Гал. 4:26). Всичките тия различни названия означават едно и също място. Според учението на Православната Църква те означават **небето**.³ Състоянието на душите на праведниците и тяхното блаженство различно се представя в Свещеното Писание - според заслугите на съответния покойник. Във всеки случай то е вече блаженство, макар непълно и несъвършено, и е предначертание на вечното блаженство, както казва св. Иоан Златоуст.

Мястото, където отиват душите на грешниците след особения съд, се нарича **ад** (Лука 16:23; Деян. 1:51), тъма крайна, външна, кромешная (Мат. 22:13, 25:30, 46), тъмница на духовете (1 Петр. 3:18), бездна (Лука 8:31), подземно място (Филип. 2:10), пъкъл (Мат. 5:22, 10:28), геенна огнена (Мат. 13:50; Лука 12:2). Но всичките тези названия показват само едно нещо - означават ада. А къде се намира този ад? Свещеното Писание никъде нищо не говори, а Православната Църква, като не мъдрува повече от онова, което ѝ е предадено, се придържа към думите на св. Иоан Златоуст, който казва: “Питаеш къде и на кое място се намира пъкълът? Но какво ти влиза това в работата? Тебе ти е потребно да знаеш, че пъкълът го има, а не това къде е скрит... Според това ние няма да разпитваме къде е той, но ще гледаме да го избегнем.”⁴

Освен **небето** и **ада**, или рая и пъкълът, православната Църква не познава друго място за душите на умрелите.

Учението на Римската Църква за **чистилицето** в строгия смисъл на думата е плод на схоластическата епоха в римското богословие. Католическите схоластици твърдят, че като се моли за покойните, Православната Църква на дело (de facto) признава римското чистилице, макар и да го оборва с думи. Но всъщност няма нищо по-безсмислено от това твърдение. Православните се молят за своите покойници, а в същото време всякога ще

отричат, както и днес отричат **чистилицето**. Православната Църква вярва, че душите на умрелите, които са се покаяли преди смъртта си, но не са имали време да принесат плодовете на покаянието, отиват изключително в ада и че от ада могат да се освободят само чрез молитвите на Църквата. Като се моли следователно за тези души, тя се моли щото Господ да ги освободи именно от **ада**, а не от друго някое място. Молитвата на св. Василий Велики, която Православната Църква често повтаря, показва каква е нейната вяра по този въпрос. Ето тази молитва: “Владико на всичко, Боже, Спасителю наш на всичките краища на земята и на моретата, Който слушаш молитвите, които Ти изпращаме за ония, които са в ада, и Който ни даваш надежда, че ще им простиш мъките и ще ги утетиши, чуй гласа на смирените твои слуги, които Ти се молим сега, и упокой душите на починалите Твои слуги на място светло, в място блажено, в място прохладно, в което няма никаква болест, нито жалост, нито въздишки, и пресели ги в жилището на праведните и им подари мир и опрощение. Не могат мъртвите да Те славят, Господи, нито ония, които са в ада, да Те задоволят, но ние, живите, Те благославяме и Ти се молим, и очистителни молитви и жертви Ти принасяме за техните души.”

Към неправилното понятие на римляните във връзка с учението за **чистилицето** и с учението за упокойните молитви са се придържали и протестантите, но като отхвърлиха и молитвите за мъртвите, те направиха ново кощунство. Ако се бяха обърнали към древното вярване на Римската Църква, която преди също както Православната Църква се е молила за освобождаването на душите от **ада**, не биха изпаднали в такова заблуждение. Протестантите твърдят, че със смъртта престава всяко сношение между избраниците на небето и вярващите на земята и последните вече не могат да прибъгват до молитвите на първите. Смъртта според протестантите е едно окончателно разцепление между двата свята, невидимия и видимия. Това явно противоречи на самото Свещено Писание.

В 22-рия член от своето **Изложение на вярата** Англиканската Църква изцяло отхвърля католическото учение за **чистилицето** и ходатайството на светиите, без да различава истинското от лъжовното в това учение. Обаче тази Църква е запазила в своя календар празниците за светиите, които почита в обществените богослужения. Следователно тя почита и чества светиите, но не се обръща към тях с молитви. Изглежда, че в случая тя иска да избегне упреците на протестантите за някакво си идолопоклонническо служение, упрек, хвърлен по адрес на християнските църкви, което е едно заблуждение на тия отстъпници от Евангелското учение. Молитвите към светиите сами по себе си съвсем не могат да се сметнат за някакво си идолопоклонничество. Ако вярващите могат и са длъжни, докато са на земята, да просят взаимните си молитви; ако самият апостол Павел е просил за себе си молитвите на вярващите, които той самият бе възродил във вярата, защо да се откажем и ние да просим молитвите на онези, които са близо до Бога и които смъртта никак не е разделила от тази християнска Църква, на която те служат за слава и подпора? Смъртта не унищожавя съществуващите връзки между вярващите. Следователно последните могат и трябва да се молят един за друг и да просят взаимно молитвите си. Така погледнато, моленето на светиите не е никакво **идолопоклонство**, както не е идолопоклонство и почитането, което им се отдава. Светиите се смятат за **наши посредници** в най-строгия смисъл на думата, както и вярващите, на които просим молитвите на този свят.

Протестантите не признават правото на Църквата да се моли за онези християни, които са напуснали този свят (вж. Символа, изпратен с окръжно писмо на самоковските протестанти, стр. 5, т. 9). В своите книги обаче те признават законността на тази молитва със следните думи: **“Истинските чада Божии на небето и земята са едно в Христа, който им е глава и Спасител, и те трябва да явяват това единство чрез братска любов и взаимно ходатайстване един за друг”** (вж. техния **“Християнски Катехизис”**, стр. 173). Същата тази истина, че зад гроба по молитвите на Църквата може да има прощение на греховете, протестантите признават в своето **“Тълкуване на Новия Завет”**

със следните думи: “Человеците тогава (на Страшния съд), ще бъдат разделени на два разреда и само на два, макар че ще има разни степени във всеки разред (1 Кор. 15:41; Дан. 12:3; Лука 12:47-48); тогава тези два разреда ще бъдат разделени един от друг и това разделение ще бъде **окончателно** (к. н.) и вечно (“Тълкувание на Новия Завет”, Цариград, 1894, стр. 286, 130). Не е ли това едно въпиющо противоречие? Но стига толкова.

Английската Църква, макар да не се обръща с молитва за ходатайство на светиите, всъщност се моли за покойниците, както това показва нейното **погребално последование**, поместено в **Молитвеника** ѝ. Въпреки, че това учение за покойните да не е ясно изразено от английската Църква, която също отхвърля римското учение за чистилището, то обаче съществува в богослужението ѝ. Изглежда, че е излязло само от употреба.

Днешната Римска Църква, прочее изповядва едно заблуждение относно състоянието на душите, които нито са още осъдени, нито са приети на небето. Учението ѝ за **чистилището** няма никакво основание, нито в Свещеното Писание, нито в Свещеното Предание. Нещо повече, то е противно на Евангелското учение, което учи, че живите, а не мъртвите трябва да се каят. То е противно и на учението на Светите отци, които всякога са проповядвали, че само в този живот ние можем да се поправим, а след смъртта никой нищо не може да направи за полза на душата си и следователно да задоволи по какъвто и да е начин или където и да било Божията правда. “Преминава образът на този свят и кратък е нашият живот. Ако сега, когато имаме време и леснина да правим добро и избягваме злото, не се възползуваме, после ще бъде напразно да оплакваме сами себе си, защото след смъртта покаяние не бива. Докато сме живи още, има възможност, като се покаем, да добием някаква полза, и като се очистим от греховете, да се удостоим с Божието милосърдие; но ако пропуснем днешното време, смъртта може ненадейно да ни завари, и тогава, колкото и да се каем, няма да добием никаква полза”, казва Златоуст. Същото повтарят и всички други Свети отци.

Учението на първобитната Църква за **покойниците** е запазено от всички най-стари литургии, както и тая, която е позната под името на св. Иаков Иерусалимски. Всички тези литургии съдържат молитви за починалите. Св. Кирил Иерусалимски през IV век е изразявал вярването на древната апостолска Църква по този въпрос, като е казал в едно от огласителните си (V) слова: “Душам живших прежде нас бывают весьма полезны наши молитвы о них при совершении святой и страшной бескровной жертвы.”

След всичко това, което казахме, нека се надяваме, че един ден, когато огрее по-силна светлина и захване да разпръсва тъмнината, истинският дух и ревността на християнската вяра ще освободи Христовото учение от нанесените в него прибавки в мрачните времена на човешката история и ще възстанови това свое учение в оня образ, в който то **като залог** е предадено и запазено само в Светата Православна Църква.

ВЪПЛЪЩЕНИЕ

Вярвам... в единия Господ Иисус Христос, Сина Божий, Единородния., Който е роден от Отца преди всички векове; Светлина от Светлина, истински Бог от истински Бог, роден, несътворен, единосъщен с Отца, чрез Когото всичко е станало; Който заради нас, човеците, и заради нашето спасение слезе от небесата и се въплъти от Светия Дух и Дева Мария и стана човек.

Вторият член от **Символа на вярата** се отнася до Сина Божий, Който стана човек, за да възроди и изкупи света за нов живот чрез своето самопожертвование на Голгота.

Бог има един само **Син**, Своето Слово, Който е вечното изражение на битието Му и Който се е родил предвечно. Само Словото е, Което от вечност е произлезло от Началото, т. е. от Отца чрез **раждането**. Този акт се е извършил преди **всички векове**. От това

следва, че Отец никога не е бил без Сина. Иначе би било възможно да се предположи, че е било време, откогато Синът е почнал да съществува. В този случай Той би влязъл в реда на всички творения. Словото прочее е вечно изхождане от вечното Начало, **светлина от светлина, истински Бог от истински Бог, роден, а не сътворен, единосъщен на Отца**, т. е. Той има една същност с Него, защото, ако нямаше същата същност, би бил творение, ако се предполагаше в едно с **арианите**, че естеството на Сина е подобно с естеството на Отца. В такъв случай Той щеше да е получил естеството си не чрез **вечно раждане**, но чрез едно действие, което, като не е **необходимо** в Бога, би представлявало едно **външно** дело (ad extra), следователно едно творчество.

Бог е действал относно случайните същества чрез Своето Слово. Следователно чрез Него е дал битието на всички същества, които съставят двата свята, невидимия и видимия.

За да възроди и спаси от грях човешкия род, Синът **слязъл от небесата**, т. е. явил се е в земния свят, **вън** от невидимия. **Въплътил се е**, т. е. съединил се в едно съвършено човешко естество, което съставило с Него **само едно божествено лице** на име Иисус Христос.

Името **Иисус** значи **Спасител**, защото Той е дошъл в света да спаси хората от първородния грях. Той стана и **Христос** или **Помазаник** поради свещената Своя мисия да възроди света към нов живот. Божественото и човешкото естество са съвършени в Христа. В същото време обаче те са така напълно различни едно от друго, че не е възможно да се припише на едното това, което принадлежи на другото. При все това всичките свойства трябва да се отдават на **Лицето**, което е **едно**. Така в Иисуса Христа съществуват две **воли**, едната - божествена, а другата - човешка, и две **действия**. Но човешката воля и човешкото действие са подчинени на божествената воля и действие.

Тялото на Иисуса Христа не почива на законите на човешкото раждане, защото Спасителят не е причастен в първородния грях. Той се е заченал от **Духа Светаго** в Мария, която останала **Дева преди, по време на и след раждането** така чудно, както и самото зачатие на Иисуса Христа.

РАЗЛИЧИЯ МЕЖДУ ХРИСТИЯНСКИТЕ ЦЪРКВИ ОТНОСНО ДОГМАТА ЗА СВЕТАТА ТРОИЦА

Всички християнски църкви признават този догмат, т. е. те вярват че **Бог е един**; че Той съществува в три лица, различни помежду си, но неразделни в един Бог.

При все това Римската Църква е нарушила **косвено** догмата за Светата Троица, като е прибавила в Символа на вярата, след **“Който изхожда от Отца”** и **“от Сина”**, на латински Filioque.

Тази прибавка станала най-напред в Испания през VII век. В VII век тя прониква и във Франция, където обаче намерила ревностни противници.

В началото на IX век Карл Велики по политически съображения предложил на папа Лъв II да одобри тая прибавка. Папата обаче не се съгласил на това.

През месец ноември 809 година Карл Велики свикал един събор на запасните епископи в гр. Аквизгрена по въпроса за Filioque. Съборът обаче не приел тая прибавка в Никео-Цариградския символ. Недоволен от това, императорът, който искал на всяка цена да отдели Западната църква от Източната, изпратил пратеници от събора до Рим с особено послание (пismo) до папата. В писмото той излагал до римския първосвещеник всичко, каквото било направено на споменатия събор. Понеже последният не е могъл да стигне до желаното решение, Карл Велики настоятелно молил папата сам той да потвърди новия догмат.

В посланието се казва, че този въпрос - **за изхождането на Светия Дух**, бил отскоро повдигнат: “Quaestatio quae de Spiritus Sancti processione est nuper extora”... Както се вижда, и самите най-ярки защитници на прибавката признавали, че това е **новост**, която те сега искат да провъзгласят за догмат.

Пратениците се постарали да докажат пред папата истинността на новоизмисления догмат въз основа на места от Свещеното Писание. За тази цел те тълкували местата по своему, както им било изгодно. Същото правели и за места от съчиненията на Светите отци по въпроса, на които те придавали съвсем изопачен вид. Папата, след като ги изслушал, им позволил да изповядват учението за **изхождането на Светия Дух** по тяхната вяра и разбиране. Същевременно обаче той забранил категорично да се прибави към Символа на вярата думата *Filioque* и прибавил: “Ако бяхте ме питали, преди да захванете по такъв повреден начин да четете **Символа**, аз бих ви казал, че не е позволено нищо да се прибавя към него, защото това е противно на съществуващите установления. Сега вие, които сте се показали способни да се възвисите до разбирането на такава висока тайна, вярвайте, както учите, но без никакво повреждане на **вярата**.”

А за потвърди и на дело думите си и за да се запази неповреден **Никоо-Цариградският символ** завинаги в паметта на западните християни, папата, след като изслушал доводите на пратениците, заповядал да се вреже дума по дума този символ без прибавката *Filioque* на две сребърни таблици: на едната било писано на гръцки, а на другата - на латински, и заповядал да се поставят те в базиликата на Св. Петър в Рим. Под таблиците заповядал да се изрежат следните знаменити думи: “**Това поставих аз, Лъв, от любов към православната вяра и за запазването ѝ от повреждане**” (Haec Leo posui amore et cautela orthodoxae religiones). За този акт на папата свидетелстват всички западни писатели - и древни, и нови.

Атанасий Библиотекар, западен писател от IX век, в животоописанието на този папа казва: “От любов към православната вяра и за да се запази тя от повреждане, този папа заповядал да се направят две сребърни таблици и върху тях да се вреже **Символът** - върху едната на гръцки, а върху другата на латински.” **Петър Дамаскин** пък, писател от X век, допълва това свидетелство така: “Блаженият папа Лъв на сребърните таблици, които стоят над светия прах Павлов между другите символи на своята вяра, казва: и в Духа Светаго животворящаго, Който от отца изхожда, Който заедно с Отца и Сина се прославя и слави.” Между другите древни западни писатели същото потвърждава и Петър Ломбард, а след това Барони, Белармин и много други.

Карл Велики останал недоволен от решението на папата. Под негово влияние и понеже владенията му се простирали в по-голямата част от Средна Европа, прибавката *Filioque* се приела от много поместни църкви в царството му. Източната църква е протестирала против това нововъведение на Запад. Гласът ѝ обаче останал нечул. След време и самата Римска Църква приела изцяло тази прибавка в Символа на вярата. Това станало през XI век по изричното желание на император Хенрих I. От това време вече прибавката “**и от Сина**” (*Filioque*) се приела навсякъде от западните църкви.

Вътрешният живот на Църквата, свързан с външни обстоятелства, добил съвсем друга физиономия на Запад, коренно различна от тази на Източната Църква. Последната твърдо се придържала към апостолското учение, както в отношение към клира и епископите, така и в отношение към светската власт. Догмите и обредите в богослужението били запазени в най-голяма чистота и цялост на Изток. Никой никога не си е позволил, нито пък някога ще си позволи самопроизволно да ги променя и нарушава. На Запад обаче паралелно с усиляването на папската власт до безграничност всеки ден се правели нововъведения, които хващали толкова по-дълбоки корени, колкото повече закрепвала новата папска теория. Изтокът не е могъл да остане равнодушен към тези събития в Западната Църква.

Още в средата на XI век цариградският патриарх **Михаил Керуларий** заедно с други епископи, проникнат от християнски дух, написал едно благо писмо до папата. В него се посочвало, че е нужно запазване на мира в Църквата, строго спазване на учението на древните отци и да не се раздробява чрез нововъведения самото тяло Христово. Този християнски акт предизвикал в гордия папа Лъв IX неоправдан гняв. Нещо повече, той се осмелил да нарече източните православни **“еретици”**, провъзгласил папската непогрешимост и заплашил православните епископи с вечно проклетие, ако не се подчинят на него, наместника Христов на земята.

През 1054 година бил свикан велик събор в Цариград в присъствието на императора и на Цариградския, Антиохийския, Българския⁵ патриарх, на митрополита на Кипър и на много други епископи. На този събор са били разгледани всички онези вероизповедни нововъведения, които дотогава били приети на Запад, както и Filioque, пресният евхаристичен хляб, постенето в съботни дни и други девет новости, които М. Керуларий отбелязва в своето послание. След като било доказано с ред факти, че за Рим е невъзможно да се възвърне към древната съборна и апостолска Църква, било осъдено единодушно новото учение и името на римския папа било изключено от църковните диптихи. Това решение на събора после подписали и Александрийският и Иерусалимският патриарси, които нямали възможност лично да присъстват на събора. Последно името на римския папа било споменато в Православната Църква през 1054 година.

През XVI век Англиканската Църква и протестантите не обърнаха внимание на прибавката Filioque и първата го запази заедно със **Символа на вярата** и след отделянето ѝ от Рим.

Англиканската Църква поиска по-късно дори да оправдае тази прибавка по примера на Римската Църква. За тази цел тя употреби две средства, от които първото се стреми да покаже Сина като второстепенно начало в Св. Троица. Второто пък се заключава в привеждане на някои изопачени мисли на Светите отци, за да се докаже, че прибавката е съгласно преданието на древната Църква.

Православната Църква много лесно доказва, че в **Светата Троица** е невъзможно да съществува нещо **второстепенно**; че свойството на **Началото** е изключително **личното** свойство на Отца и невъзможно е да се отдаде то на Сина в каквато и да било степен, без да Му се отдаде същевременно и една част от **личността** на Отца, без следователно да се подкопае **догматът за Светата Троица**. Тази Църква лесно доказва също, както вече беше споменато, че едни от привежданите доказателства от Светите отци са чисти измислици на противниците, други са изопачено предадени и че достоверните места се отнасят до **посланието, до пращането на Светия Дух**, а не до вечното Му изхождане.

Извършената прочее на Запад **прибавка в Символа на вярата** е не само едно беззаконно и неоправдаемо дело на една поместна Църква, но носи в себе си още и едно заблуждение, явно противно на правото вярване, запазено само на Изток.

Прибавката **“и от Сина”** (Filioque) не е православна. Тя трябва непременно да се махне от **Символа на вярата**, защото е един израз, толкова чужд на Словото Божие, колкото и на истинското предание, което се пази от древната съборна и апостолска Църква.

ИЗКУПЛЕНИЕ

“И бе разпнат за нас при Понтия Пилата, и страда, и бе погребан; и възкръсна в третия ден според Писанията; и се възнесе на небесата, и седи отдясно на Отца; и пак ще дойде със слава да съди живи и мъртви и царството Му не ще има край.”

След като научи хората на истината, Исус Христос, Синът Божий, бе разпнат на кръст и пострада по времето на Понтия Пилата, римски управител на Иудея. Той предаде на смърт своето човешко естество, за да оживотвори така и да възсъздаде човечеството за един възроден и възобновен живот. Спасителят наистина извърши великото дело на спасението. Той бе разпнат и претърпя смъртта си доброволно, като прие върху себе си по волята на Бога Отца и по своето милосърдие греховете на целия свят, а с това и отговорността за тях. Страданията и смъртта на Исус Христос, Който бе не само безгрешен човек, но и Син Божи, имат безкрайна цена пред Божието правосъдие и надминават всяка отговорност, която лежеше върху човеците за техния първороден грях. Защото Спасителят преизобилно удовлетвори Божието правосъдие за човешките грехове през всичките времена и напълно примири нас, хората, с Бога. Не трябва обаче да се забравя, че макар Исус Христос и да заглади със страданията Си нашите грехове, всеки един човек частно се освобождава от тях само тогава, когато се съедини с Христа чрез жива вяра в Него; чрез такава любов, от която да се вижда изпълняването на Неговите заповеди, и чрез такива дела, когато взема живо участие в учредените от Него таинства.

Исус Христос възкръсна на третия ден след смъртта Си, както за това бе предсказано в пророческите книги. Новото възкръсване от гроба бе знак за това, че сме помилвани, тъй като Неговата смърт и погребение бяха наказание за нашите грехове. Спасителят след смъртта Си, преди още да възкръсне, слезе в ада - в обществото на отхвърлените от Бога души, проповяда им и всички, които повярваха в Него, въведе със Себе Си в рая.

Господ Исус Христос, след като извърши нашето спасение чрез смъртта и възкресението Си, в 40-ия ден се възнесе с тялото Си на небето и седна отдясно на Бога Отца, т. е. не само като Син Божи, но и като Богочовек възприе първата Си слава и участва с Отца в управлението на света.

При свършването на света Спасителят пак ще дойде със слава да съди живите и мъртвите. На този съд на всекиго ще въздаде според делата му, ще отдели праведните, ще образува Своето царство, което не ще има край.

Видимият свят ще бъде разрушен и самата земя ще бъде стопена от пламък (2 Петр. 3:12).

РАЗЛИЧИЯ МЕЖДУ ХРИСТИЯНСКИТЕ ЦЪРКВИ ОТНОСНО ДОГМАТА ЗА ИЗКУПЛЕНИЕТО

До последните няколко столетия Римската Църква беше в съгласие с Изтока относно догмата на **Изкуплението**. Днес обаче съвсем не е така. Между католическите богослови в това отношение владее една голяма неразбория. Едни се придържат към учението на древната Църква, а други са измислили други нови учения. Категорията на последните е по-голяма от първите и те се съгласяват повече с папските були. Затова учението на втората категория богослови можем да смятаме като меродавно и автентично учение на днешната Римска Църква.

Ето по-главните точки, по които се различава Рим от източната Православна Църква.

1) Нашите дела са основата на нашето оправдание, защото ние **заслужаваме първата благодат**. С други думи, нашето оправдание зависи от собствената наша воля, а не от благодатта Божия, която ни се **дава даром** чрез заслугите на Исуса Христа.

Това латинско учение, което е **полупелагианизъм** (от Пелагий, стар еретик, осъден с Несторий на Вселенския събор в Ефес през 413 г.), се основава на булата Unigenitus (Първородни), която Римската Църква приема за **правило на вярата**.

2) Според учението на католиците светиите имат **преизобилни** (свърхдължни) **заслуги** или **добри дела**, които съставят **едно съкровище**. Последното се намира в ръцете на папата, който го разпределя и раздава както си иска било на живите, било на мъртвите посредством отпущенията на греховете, или така наречените **индулгенции** (indulgences).

Това католическо учение противоречи на православното вселенско начало, според което никой няма пред Бога **лични заслуги** и всяка наша заслуга се заключава просто в заслугата на Исуса Христа. Последната се прилага и на нас. Чрез нея само ние получаваме и спасението си.

3) Пресветата Дева Мария, която според католиците не била зачената с първородния грях, съставлявала изключение от човечеството. Тя съдействувала за нашето **изкупление**. Тя е и нашата **ходатайница** точно така, както и Исус Христос е **ходатай**. Тя при това е допълнение на Св. Троица.

Чудовищно е това заблуждение на Рим, който е отстъпил от православното понятие за изкуплението. А знае се какво е учението на древната Църква, което гласи: 1) Исус Христос е единственият наш **ходатай**. 2) Той е бил **изкупител** на целия човешки род без никакво изключение. 3) Ние получаваме оправданието си чрез съединяването си с Него **във вярата**. 4) Началото, както и края на нашето спасение ние дължим на благодатта Божия, дадена ни **даром**. 5) Добрите ни дела не са нищо друго освен **дар Божий**, т. е. прилагането върху нас на заслугата на Исуса Христа. 6) Светиите са намерили спасението си само чрез заслугата на Исуса Христа. Следователно католическото предполагаемо мнимо съкровище на **преизобилните им дела и заслуги** е лъжлива измислица на папския черен трибунал.

Учението на Англиканската Църква относно догмата на Изкуплението и оправданието е почти напълно съгласно с учението на Православната Църква. Това се вижда от **изложението на вероучението** в член. 9, 10, 11, 12, 13, 14 и 15, които се допълват един друг. От тях изхожда точно и пълно учението за оправданието чрез вярата и делата, които се раждат от вярата и без които тя би била мъртва и не би била вяра оправдаваща.

Протестантите признават, че човек се оправдава без дела на закона **само** чрез вярата или чрез **едната** вяра.

Още Лютер с лукава цел повредил смисъла и порядъка на думите в Свещеното Писание, които изобличават заблужденията на протестантите. Когато този реформатор срещнал голямо противоречие на своето новоизмислено учение - за оправданието чрез **едната** вяра без добрите дела на християнската любов - в думите на свети апостол Иакова (Иак. 2:14-26), тогава той се осмелил да изхвърли цялото това послание от канона на Светите книги. Това е станало, когато нито разместването на думите, нито повреждането на смисъла могло да помогне. Тази тактика следват и българските протестанти, които променят смисъла на цели понятия в Свещеното Писание, там където те могат да бъдат изобличени в заблуждение (напр. църковната одежда **фелон** те са превели с япанджак, понеже не признават никакви църковни одежди). В славянската Библия - 2 Тим. 4:13, е казано: "**Фелон**, егоже оставих в Трояде у Карпа, грядый принеси и книги, паче же кожания." А в протестантската Библия, Цариград, печат. Матеосян, 1914 г., е казано: "Когато дойдеш, донеси **япанджака**, който съм оставил в Трояда при Карпа, и книгите, а най-паче кожените."

Ето прочее как учи за оправдаването на човека пред Бога апостол Иаков, брат Господен, посланието на който протестантите така безогледно отхвърлят:

"Каква полза, братя мои, ако някой казва, че имал вяра, а дела няма? Може ли го спаси вярата? Ако един брат или сестра са голи и нямат дневната храна, а някой от вас им рече: идете си с миром, грейте се и насищайте се, пък не им даде, що е потребно за тялото - каква полза? Тъй и вярата, ако няма дела, сама по себе си е мъртва. Но ще рече някой: ти имаш вяра, пък аз имам дела, и аз ще ти покажа вярата си от моите дела. Ти

вярваш, че Бог е един: добре правиш; и бесовете вярват и треперят. Но искаш ли да разбереш, о суетни човече, че вярата без дела е мъртва? Нали с дела се оправда Авраам, нашият отец, като положи върху жертвеника сина си Исаака? Видиш ли, че вярата съдействуваше на делата му, и чрез делата вярата стана съвършена? И изпълни се Писанието, което казва: “повярва Авраам на Бога, и това му се вмени за оправдание”, и той биде наречен приятел Божий. Видите ли, че човекът се оправдава с дела, а не само с вяра? Също тъй нали с дела се оправда и блудницата Раав, като прие съгледвачите и ги изведе по друг път? Защото, както тялото без дух е мъртво, тъй и вярата без дела е мъртва“ (Иак. 2:14-26).

Тия боговдъхновени думи на свети апостол Иаков съвършено опровергават новоизмисленото учение на протестантите - за оправданието на човека изключително с вярата. Те са така ясни и положителни, че не допускат никакви претълкувания. А какво е направил Лютер? Той не е мислил дълго, не се е побоял да отхвърли истинността на цялото послание на апостол Иакова и с тая своя дързост отстъпникът на дело е поставил началото на това възмутително и оскърбително за божествената Христова религия обстоятелство, което вършат днес неговите последователи. А знае се как се отнасят те сега със Свещеното Писание. Знае се какъв е резултатът в това отношение на възникналата в Германия така наречена Ново-Тюбингенска школа на протестантските богословии-рационалисти, които вече имат последователи навсякъде. Известно е, че тая немска школа е отхвърлила истинността и на самото Четвероевангелие.

СВЕТИ ДУХ

[Вярвам] и в Светия Дух, Господа, Животворящия, Който изхожда от Отца, Комуто се покланяме и Когото славим наравно с Отца и Сина, и Който е говорил чрез пророците.

Третото лице на Светата Троица е **Свети Дух**, Който изхожда от Бога Отца, но не чрез раждане, както второто лице, а по един особено непостижим за нас начин - чрез **изхождение**. Понеже има едно естество с Отца и Сина, Той заслужава и еднакво с Тях поклонение и прославяне. Дух Свети чрез спасителното си действие ни дарува благодат. Той съобщава живот на всички твари. Така щото по Негово вдъхновение са написани всички Свети книги. Дух Свети бе, Който и в деня Петдесетница слезе върху Апостолите във вид на огнени езици, просвети ги и укрепил във вярата на Христа и чрез тях просвети цялата Вселена. Той и досега продължава да действа върху вярващите, като ги просвещава във вярата и укрепява тяхната сила да правят добри дела. Неговите дарове се преподават от Църквата на верните чрез Светите Таинства.

РАЗЛИЧИЯ МЕЖДУ ХРИСТИЯНСКИТЕ ЦЪРКВИ ОТНОСНО УЧЕНИЕТО ЗА СВЕТИЯ ДУХ

Вселенските събори - в Никея (325 г.) и в Цариград (381 г.), не прибавиха нищо към думите: “Който изхожда от Отца (Иоан 15:26)”, защото Светите отци бяха единодушно убедени, че човешкият разум не трябва да прибавя нищо към Божието откровение. При все това обаче западната Църква, както имахме вече случай да се уверим в това, не остана вярна на тия вселенски събори. Тя внесе към “от Отца изхождащ” нова прибавка - “и от Сина” (Filioque) и с това се отклони и отстъпи от учението на древната Църква за Светия Дух.

Римската Църква изврати учението за Светия Дух, както и това за непогрешимостта на Църквата. Тя се осмели да приписва прерогативи на папата, които

Иисус Христос е обещал само на християнското общество във вселенската му съвкупност, и то докато се управлява от Светия Дух, както това по-рано подробно се изтъкна.

Англиканската Църква и протестантите отхвърлят всяка **непогрешима** власт в Църквата. Така например те отричат постоянното действие на Светия Дух и противоречат по този начин на Свещеното Писание, според което Иисус Христос трябва да пребивава в **Църквата Си** до скончание века, а Светият Дух трябва да я управлява.

ЦЪРКВАТА

[Вярвам] и в едната, света, съборна и апостолска Църква.

Господ наш Иисус Христос, за да запази и разпространи в света Своето спасително учение, за да осветява всички вярващи в Него чрез Таинствата и за да ги ръководи към вечния живот чрез особено предназначени за това лица, е образувал от Своите последователи общество, което се нарича **Църква**, както видяхме още в самото начало. Тая Църква е една, свята, съборна и апостолска. Тя е една затова, защото **нейният глава** е един - **Христос**. Една е приетата от Него вяра, един е Божият Дух, Който действа в Светите Таинства и поставя пастирите на Църквата. Всяко общество, което признава за своя глава Иисуса Христа, но точно не съдържа от Него проповяданата вяра или пък се е отклонило от учредените от Него Свети Таинства и от свещеноначалието, не е **Църква**, а еретическо или разколническо общество.

Църквата е света поради своята глава и по действащия в нея Дух Божи, по държимото от нея учение, таинства, иерархия и по своята цел.

Тя е съборна и вселенска затова, защото се управлява съборно и е предназначена да се разпространи по цялата вселена и да съществува през всички времена до свършека на света. Тя е апостолска, защото след Иисуса Христа е основана и разпространена от Апостолите и от тях вече непосредствено е получила Христовото учение, Таинствата и иерархията.

Още от учредяването на Църквата първите архипастири, придружавани от свещеници и дякони, са събирали събори, където са били обсъждани въпроси за защитата на вярата. Едни от съборите са били **поместни**, а други общи или **вселенски**, защото те са представлявали цялата Църква. На тия събори са се разглеждали въпроси на вярата и са били постановени общи правила или канони за добрата управа на цялата Църква в света.

Относно догматическите въпроси първите вселенски учители се задоволили само да **засвидетелствуват постоянно и повсеместно** приета вяра и да я противопоставят на новите теории, които някои са искали да въведат в Църквата.

От съвкупното свидетелство на епископите изтича **постоянното** и **повсеместно** свидетелство на Църквата за вероучението. На това пък постоянно и повсеместно свидетелство се отдава и **непогрешимостта**.

Ако Църквата в своята съвкупност не би била непогрешима, ако би могла да се уклони от истината, тя не би била **стълп** и **крепило** на истината. В такъв случай и сам Иисус Христос не би пребивавал вече с **нея** съгласно обещанието Си и би престанал да е най-висш първосвещеник и глава на Църквата. От друга страна, и Дух Свети би престанал също да я управлява. С други думи, Църквата не би съществувала. Следователно тя е **непогрешима**.

Непогрешимият прочее орган на Светата Църква е целокупността на епископите, които единствени са представители и отглас на **Вселенската Църква във всички времена**.

В този смисъл и Вселенските събори са непогрешими.

Православната Църква признава само седем Вселенски събора:

1. Първи Никейски, свикан през 325 г. от 318 отци.
2. Първи Цариградски, през 381 г., 150 православни епископи.
3. Ефески, през 431 г., 200 отци.
4. Халкидонски, през 451 г., 630 църковни отци.
5. Втори Цариградски, през 553 г., 165 епископи.
6. Трети Цариградски, през 681 г., 174 отци.
7. Втори Никейски, през 787 г., 330 или 364 църковни отци.

Всички други събори, свикани на Изток или на Запад, нямат вселенски характер.

Членовете на Църквата, умрели или живи, стига само да не са изгубили достойнството си, като такива се намират в неразривно общение помежду си. Те всички се молят едни за други и си помагат взаимно.

Онези, които са оставили този свят и са приети на небето, съставят **тържествуващата** Църква, защото са се удостоили с венци на правдата. Всички вярващи пък, които са живи, съставят **видимата** или **воинстваща** Църква, защото те се намират още в борба против злото.

Достойнството на един член на Църквата се губи, когато той бъде осъден на другия свят. Тук на земята той губи това право чрез схизмата или разкола, чрез някоя ерес, чрез отстъпничеството или отлъчването от Светата Църква.

Схизматик се нарича онзи, който се отделя от законните пастири на Църквата и отказва да се подчинява и признава властта им. **Еретик** пък е онзи, който по един или друг начин отхвърля някоя откровена истина, определена от Вселенската Църква. **Отстъпник** е онзи, който явно се отрича от християнската вяра. **Отлъченият** пък е виновникът, който е изключен от църковно общение на вярващите по решение на законната власт.

Всички останали християни, **добри** или **лоши**, са членове на Църквата. Казваме **добри** или **лоши**, защото сам Спасителят е казал, че Църквата Божия е подобна на нива, в която има и плевели, смесени с пшеницата, и че това ще бъде тъй до свършека на света (Мат. 13:24-31).

Във външното си съществуване и спрямо светските власти Църквата може да се намира или в свободно положение, или пък в покровителствувано, гонено и угнетявано състояние. Независимо от това тя може да живее според обстоятелствата във всички тия състояния.

Когато Църквата е свободна, членовете ѝ са длъжни като граждани да се покоряват на установените законни власти. Когато е покровителствувана, тя не трябва да жертвува на държавата нищо от вероучението си и от съществените си учреждения. Когато Църквата е също гонима и угнетявана, членовете ѝ нямат право да въстават против законно установеното правителство.

РАЗЛИЧИЯ МЕЖДУ ХРИСТИЯНСКИТЕ ЦЪРКВИ ОТНОСНО УЧЕНИЕТО ЗА ЦЪРКВАТА

Римската Църква учи, че папата бил уж видим глава на Църквата, и то по **божествено право** и по приемство от апостол Петър, който бил глава на Църквата.

Според учението на Православната Църква Христос не е основал Своята Църква върху хората, но върху Самия Себе Си и върху божественото Свое учение. Православните изповядват, че Църквата се състои от паство и иерархия. И едните, и другите се намират в определени отношения помежду си и всички са подчинени на върховния съд на съборите. Църквата има за своя глава Самия Господ Исуса Христа като основател, законодател и върховен неин пастир, Който невидимо я управлява чрез Светия Дух. Всички поместни църкви, които изповядват една вяра и имат общение в молитвите и таинствата, са части от

една Вселенска Църква. Особеностите на видимото устройство на много поместни, самостоятелни църкви не им пречат да бъдат големи членове на общото тяло на вселенската Църква и да имат една глава - Христа, и един дух във вярата и благодатта. Това единство се изразява чрез общението в молитвите и таинствата. Единичните поместни църкви зависят от своя поместен събор. Средоточната власт над Вселенската Църква представлява Вселенският събор⁶. А обстоятелството, че първенстващите епископи се наричат глави на църквите, трябва да се разбира в смисъл, че те са наместници Христови, според думите на Священото Писание: *“Внимавайте, прочее, върху себе си и върху цялото стадо, сред което Дух Светий ви е поставил епископи, да посетите църквата на Господа и Бога, която той си придоби със Своята кръв”* (Деян. 20:28).

Православната Църква, придържайки се в учението към древните отци, признава, че всички епископи са равни помежду си по своята важност, по своето еднакво достойнство и свещеническа степен. Всички са еднакво приемници на Светите апостоли. Поради това тя отхвърля учението на римската Църква за **главенството на папата**. Тя отхвърля всяко видимо главенство в Църквата, толкоз повече, когато това главенство се отъждествява с божественото право, когато на лицето, което представлява това право, се отдава върховно, всеобщо, непосредствено, абсолютно, непогрешимо.

Според Священото Писание всичките Апостоли са били това, което и апостол Петър, т. е. всички са имали еднаква чест и власт. Следователно учението на Рим за някаква извънредна власт в Църквата, дадена на св. Петър, е изцяло заблуждение и измислица на амбициозните и властолюбиви папи.

Ако дори за един момент предположим, че апостол Петър е бил глава на Църквата, от това не произтича, че неговото достойнство би могло да премине върху Римския епископ. В случая Петровото преимущество може да е било лично и никой не може да твърди, че личните преимущества на апостолите са преминали върху епископите на църквите, които те са управлявали.

Освен това трябва апостол Петър да е бил действително Римски епископ. Историята обаче свидетелствува, че пръв епископ на този град е бил Лин и тази Църква е основана от апостол Павел.

Но на какво ни учи Священото Писание за властта в Църквата и дали наистина тая власт е дадена на св. Петър, както учат католиците?

В Евангелието на Св. Матей четем, че Христос, като обръщал вниманието на учениците си върху книжниците и фарисеите, им препоръчал: *“А вие недейте се нарича учители; защото един е вашият Учител - Христос, а всички вие сте братя; и никого на земята недейте нарича свой отец, защото един е вашият Отец, който е на небесата; и наставници недейте се нарича; защото един е вашият наставник - Христос. Но по-големият между вас да ви бъде слуга; защото, който превъзнесе себе си, ще бъде унижен; а който се смири, ще бъде въздигнат”* (Мат. 23:8-12). Може ли да бъде нещо по-ясно от казаното?

Друг път апостол Петър, като чул Христа как мъчно е да се спаси човек, каза Му: *“Ето, ние оставихме всичко и Те последвахме; какво, прочее, ще стане с нас?”* А какво отговаря Христос? - *“Истина ви казвам, че вие, които Ме последвахте, при пакибитието, кога Син Човеческий седне на престола на славата Си, ще седнете и вие на дванайсет престола, като съдите дванайсетте Израилеви колена”* (Мат. 19:27, 28). Ето какво отговаря Христос, без да дава и да се помисли, че един от 12-те покрай другите ще може да има някаква власт или отличие. А тук му е било мястото да каже Христос нещо, ако е имал предвид Петър или неговото господаруване над другите.

При един случай, когато майката на Заведеевите синове пристъпила към Христа и Го молила един от синовете ѝ да седне отдясно, а друг отляво до Него в царството Му, Исус отговаря: *“Не знаете какво искате... знаете, че князете на народите господаруват над тях, и велможите властвуват върху им, между вас обаче няма да бъде*

тъй; но който иска между вас да бъде големец, нека ви бъде слуга” (Мат. 20:22, 27). Това обстоятелство не показва ли ясно как Христос е мислил за старшинството между учениците Си, между Апостолите? А как всъщност е мислил Христос за старшинството в Църквата, ние видяхме в посочените думи на Матеевото Евангелие (Мат. 23:8-12). Ето обаче и още. Той казва: “Аз съм добрият пастир...”, вие ме наричате учител и Господ; добре казвате, защото такъв съм“ (Йоан. 10:11 и др.); защото той сам седи на високия престол на светия град, стената на който има дванадесет основи и върху тях - имената на 12-те Негови апостоли (Откр. 21:14).

В Свещеното Писание четем още, че апостол Павел нарича Христа глава на Църквата: “И Той е глава на тялото, сиреч на Църквата” (Кол. 1:18). “И Го постави над всичко **Глава** на Църквата, която е Негово тяло” (Еф. 1:22,-23). В същото послание се казва още: “Защото мъжът е **глава** на жената, както и Христос е глава на Църквата, и Той е спасител на тялото” (Еф. 5:23), а апостол Петър Го нарича в своето Първо послание **Пастирначалник** (I Пет. 5:4).

За властта, която Христос е установил в Църквата, не може да бъде по-ясно казано от думите на самия Спасител: “Ако съгреши против тебе брат ти, иди и го изобличи насаме; ако те послуша, спечелил си брата си; ако не послуша, вземи със себе си още одного или двама, та с устата на двама или трима свидетели да се потвърди всяка дума; ако ли пък не послуша тях, обади на **Църквата**; но, ако и **Църквата** не послуша, нека ти бъде като езичник и митар. Истина ви казвам: каквото свържете на земята, ще бъде свързано на небето; и каквото развържете на земята, ще бъде развързано на небето. Пак ви казвам, че, ако двама от вас се съгласят на земята да попросят нещо, каквото и да било, ще им бъде дадено от Моя Отец Небесен; **защото, дето са двама или трима, събрани в Мое име, там съм Аз посред тях**” (Мат. 18:15-20). В Църквата следователно властта е съсредоточена в събора, дето са мнозина, а не в една личност, както учи папата. А понеже всички Апостоли са равни помежду си (Мат. 20:22-27; 23:8-12) и всичките апостолски приемници, т. е. епископите, са длъжни, както се изразява бл. Иероним, също така да бъдат равни помежду си: “Където и да е епископът - или в Рим, или в Евгубия, или в Цариград, или в Реги, или в Александрия, той има еднакво достойнство и свещеническа степен... Всичките са приемници на Апостолите.” Властта над всичките се заключава в **събора на епископите**; а за цялата вселенска Църква средоточната власт са заключава в събора на всички епископи от Вселената или във **Вселенския събор**.

На тая велика истина най-добър израз са дали самите Апостоли. В 15-а глава на апостолските Деяния четем за събора, който е бил проведен в Йерусалим по повод на въпроса, повдигнат от страна на обърнатите фарисеи, трябва ли по-напред да се обрязват онези, които от езичеството преминават в християнската Църква. Този събор е подробно описан там (4-30) и всеки, който прочете делата му, ще се увери, че апостол Петър на този събор не само не председателствува, но заема място на обикновен член. Нещо повече, той взема думата, след като мнозина са се изказали по въпроса, и което е най-главното - отказва се от своето мнение, изказано по-рано, и се присъединява към мнението на апостол Иаков, председателя на събора, което и се приема от целия събор. От това се вижда още, че тук не само не е ставало дума за някакво си първенство на честта - за властта не говорим - на един или друг Апостол, но и самото решение на събора (според днешния римски говор - **декрет**, decretum) е изпратено с такова начало: “от Апостолите, презвитерите и братята поздрав...” (Деян. 15:23). Каква разлика между този надслов на съборния декрет, където са присъствували самите Апостоли, и декретите на днешния папа, който сам именно стана носител на една **лъжлива наука** (doctrina erronea, orrore) в Църквата, а не православните, които пазят неуклонно древното съборно и апостолско начало. Може ли да има наистина по-голяма гавра с вярата Христова от тая, когато папа Пий IX говори тържествено за себе си: “Аз съм отзив на небето, непогрешим тълкувател на Бога, аз съм пътят, истината и животът”?

В същите Деяния апостолски се казва, че когато апостолите научили в Иерусалим, че някои в Самария приели вярата Христова, **пратили при тях Петра и Иоана** (Деян. 8:14). Как така са могли да изпращат едного, който е по-стар и властвува над тях? Нали според папата апостол Петър бил княз на апостолите? Апостол Павел нарича само Христа глава на Църквата (Еф. 1:22; 5:23) и споменава на първо място Иаков като стълб на Църквата, след това Петър и Иоан (Гал. 2:9). Да не би според католиците Апостолът да не постъпва според Евангелската истина? Как би могъл да си позволи апостол Павел това: да укорява за грешките **непогрешимия**? Същият тържествено отхвърля всяко първенство между апостолите и казва, че те всичките са само слуги и че Аполос е същото, което и Петър, което е и той, и че верните не смеят да държат един по-горе от друг, като главатар, но че всички трябва да се придържат о Христа Божи (1 Кор. 1:12; 3:4-5, 22).

Нека видим какво говори и апостол Петър в Първото си послание: *“Ония, които са между вас презвитери, моля аз, съпрезвитер техен и свидетел на Христовите страдания и съучастник на славата, която има да се открие: посетете Божието стадо, което имате, като го надзиравате не принудено, а доброволно (и богоугодно), не заради гнусна корист, но от усърдие, и не като господарувате над притчата, а като давате пример на стадото; и кога се яви Пастиреначалникът, ще получите неувяхващ венец на славата”* (1 Петр. 5:1-4). Има ли в тия думи и следа от някаква власт? Не нарича ли тук апостол Петър сам себе си причастник на братята си по старшинство и не им ли напомня като другите за един Пастиреначалник на Църквата Христова? На никаква друга власт той не основава своите съвети, а само върху това, че е бил **свидетел на страданията Христови**? Може ли по-тържествено да се осъди учението на непогрешимите, абсолютните властители, каквито искат да бъдат новите римски епископи, като извеждат властта си от апостол Петър?

Че се дават на св. Петър никакви отличия в Свещеното Писание, това е истина. Матей например, като изброява апостолите, поставя Петър на първо място (Мат. 10:2), Марко (3:16) и Лука (6:16) също. На други места евангелистите, когато искат да означат апостолския събор, казват: **“Петър и ония, които бяха с него”** (Лука 8:45; 9:32, Марк. 1:36). Истина е и това, че Христос в много случаи с особено внимание се обръща към Петър. Обаче последният да е приел от Христа първенството на властта над Апостолите и тая власт да я изпълнява, за такова нещо Свещеното Писание **нищо** не споменава. Още по-малко се споменава и това, с което католиците да могат да докажат, че тая власт след смъртта на апостол Петър по приемство съществува у Римския епископ. Ако този Апостол е имал първенство над другите, защо евангелистите и Апостолите не го наричат **всякога** пръв между другите? Защо Иоан споменава Андрей преди Петър (Иоан. 1:44); Павел - Иаков преди Петър (Гал. 2:9) и на друго място Петър след всичките други Апостоли (1 Кор. 9:5)?

Ясно е следователно, че според учението на Свещеното Писание Христос е глава на Църквата, Апостолите всички са равни помежду си и имат еднаква власт. Апостолските наследници, епископите, имат също така еднаква власт, а средоточната власт на Църквата е в събора на епископите. Петър прочее не е бил нито по-голям, нито по-малък от другите апостоли, но във всичко им е бил равен. Въз основа на това обаче, когато евангелистите наричат понякога Петър пръв между апостолите, би могло да се приеме, че той е пръв между равните, *primus inter pares*; но пък както виждаме, че апостол Иоан в своето послание и Павел в своето не го споменават като пръв и като виждаме, че в Апостолския събор апостол Петър е заемал второстепенно място, ние не можем в строгия смисъл дори и това да допуснем, като се придържаме към думите на Свещеното Писание. Петър е бил равен на другите Свети Апостоли, това казва Свещеното Писание и нищо повече.

Католиците извеждат своето учение за властта на папата от Свещеното Писание, като се спират най-вече на следния текст: **“Ти си Петър и на тоя камък ще съградя църквата Си, и портите адови няма да ѝ надделеят”** (Мат. 16:18).

Отците и учителите църковни отнасят тия думи не към Петра, както твърдят католическите богослови, а към неговото изповедание.

За камък, върху който Христос е съзидал Църквата Си, или за нейна основа Светите отци признават оная вяра, или онова изповедание, което апостол Петър в името на всички е изказал по силата на своя бърз темперамент.

Според това меродавно учение следователно върху камъка на това изповедание е съзидана Светата Църква. Чрез тая вяра портите адови са безсилни против нея. Тази вяра притежава ключовете на небесното царство... Това е основата на Църквата, това е гаранцията на всичките бъдещи векове... Тая вяра има ключовете на райското царство, нейните земни закони според това стават небесни⁷. Нека католиците се върнат към тая вяра, която са пазили до X век, нека я очистят от всичко онова, което са привнесли в нея, нека днешните римски папи станат това, което е бил Григорий Двоеслов, и ние ще имаме пак една Църква, ще бъдем пак едно с Рим.

Това е гласът на древната апостолска Църква и католиците трябва да се вслушат добре в него и да го последват. Още от 1054 година те са въвн от тая Вселенска Църква, въвн от Христовото царство, защото папите са забравили това царство и са искали да основат **царство от мира сега**. Римските епископи поискали да утвърдят властта си върху всички народи и царства, да станат всемирни владетели. Рим по такъв начин се поклонил на Изкусителя и изгонил от себе си Христа.

Протестантите пък отиват в друга крайност, като отхвърлят свещенството и външното съществуване на Църквата. Според тях произтичащата от свещенството служба е просто едно упълномощаване от вярващите, а възлагането на ръцете е само един обред, който не подава нито благодат, нито някаква власт. Затова и пасторът при протестантите е просто един вярващ християнин, който е упълномощен да ръководи само събранията им, а не **свещеник**, облечен с духовна власт в Църквата.

Като се отделил от поместната Римска Църква вследствие на нейните заблуждения, Лютер не искал да се присъедини към Вселенската Източна Църква. Той не направил това отчасти поради своята гордост и славолубие, а отчасти и защото бил възпитан в католически дух, споделял латинските предубеждения против православния Изток. А най-главната му грешка била неговата лъжлива мисъл, че уж и Православната Църква е причастна на римските злоупотреби и нововъведения. В тая груба грешка, която и досега се заимства от всички протестанти, Лютер изпаднал, като напълно забравил, че именно заради тия римски нововъведения и злоупотреби с хорските съвести Православната Църква е скъсала своя древен съюз с римския патриарх.

И като поел върху себе си ролята да преобразува Западната Църква, **бащата на реформацията** сам се намерил въвн от всякаква връзка с Вселенската Църква. Той останал без Църква, с една само Библия, но и нея започнал да преправя по своему. Но като богослов Лютер разбирал силата на много изречения в Новия Завет, в които се приписва на Църквата голяма важност в отношението на истината и духовното право. Той разбирал и чувствувал добре, че с тия изречения се изобличава нагледно неправилността на приетото от него положение по отношение на Църквата, и тези изречения той вече не можел или пък не искал да измени. И какво направи реформаторът, за да скрие делото си, за да съгласува някак своето учение със Священото Писание? Чисто и просто Лютер изключил от своя превод на Библията самата дума **Църква**.

Всеки добросъвестен човек се учудва и недоумява как е възможно да се направи това, когато на много места на св. текст се намира високото понятие и термин **Църква**. Но това действително й така. Вземете Лютеровата Библия и ще се уверите, че той е изключил от своя превод тая величествена дума и понятие. На немски църква е Kirche. Тази дума, която Лютер избягва в Священото Писание, се е употребявала и досега се употребява и съответствува на гръцката ekklesia във всичките й значения, в които тя се среща у всичките християнски писатели. Kirche може да означава място на обществено

богослужение. С други думи, храм и събрание на верни: **пастири** и **пасоми**. Може обаче да се отнася и към частните църкви, и към Вселенската Църква⁸. Но без да се гледа на това, че тая дума е напълно достатъчна и удовлетворителна, **Лютер не я употребява нито един път в Священото Писание**, където се говори за Църква. Когато се отнася за здание, той употребява думата Tempel. В повечето случаи обаче реформаторът заменя Kirche с думата Gemeinde, което значи община, събрание, съвет, енория. А по какъв начин в Лютеровата Библия думата енория или община или събрание замества думата Църква!

Някои протестантски богослови, за да оправдаят Лютер, казват, че думата Gemeinde означава изобщо събрание, а в частност може да означава събрание от верни и по словопроизводството си тя повече съответства на гръцката дума ekklesia (Църква), както тя се употребява у древните езически гръцки писатели. Но ако следваме тази протестантска логика и при превода на думите, **които изразяват християнски понятия**, се ръководим от **речниците**, съставени от езически писатели, тогава можем да отидем много далече. В такъв случай думата sagiz щяхме да преведем не като **благодат**, а прелест, грация; otologeo вместо **изповядвам** щяхме да преведем **свързвам контракт** и т. н. С една дума, тогава щяхме да повредим текста на цялото Священо Писание. При това думата Gemeinde само по словопроизводството си може да означава **събрание от верни**. И наистина, нито в говоримия, нито в книжовния език такова значение на тази дума не се е утвърдило.

Ако запитаме някой немец какво значи думата Gemeinde, веднага ще ви отговори: **община, общинско управление, кметство**. Така се употребява тя в нейното тясно значение и в Австрия, и в Германия. По-голямо доказателство, че думата Gemeinde не съответствува на гръцката ekklesia и не може да замени думата Kirche, служи това, че тя, без да се гледа на Лютеровото усилие, не го е заменила и досега. Никой от немските писатели никога не е говорил: Gemeindelehre, Gemeindegeschichte, Gemeindegeschichte, roemische Gemeinde и т. н., обаче се е говорило и се говори: Kirchenlehre, Kirchenkonzil, Kirchengeschichte, roemische Kirche и пр. Сам Лютер в оглавлението на Псалмите, които са били предназначени за църква, употребява думата Kirche, а в текста на Священото Писание никъде не я употребява.

Защо е така?

Затова, защото тая дума му бодяла очите, като изобличавала и неправилността на неговите мъдрувания. И ако не беше свързан този контракт, така да се каже, между него и немските князе, които го покровителствували, понеже ставали пълни господари на отнетите църковни имоти, нямаше да има сега и помен от някакво си протестантство.

Като въстанал против поместната Римска Църква и се отчуждавал от Вселенската Църква, Лютер за свое оправдание всички новозаветни обещания за непоколебимостта и вечното пребъждане на Църквата, за нейната важност като стълп и крепило на истината, за духовните ѝ права, за необходимостта да ѝ се покоряваме намислил да отнесе към някаква си дума Gemeinde, която в широк смисъл може да означава само общество от миряни, а в никой случай няма иерархическо значение. Така с това той извратил целия смисъл на евангелските изречения⁹.

Като отхвърлил думата **Църква**, която с наименованието си и със свойството си изобличава Лютеровото свободомислие, реформаторът не е могъл да не види, че не малък враг на неговото учение е и **църковното Предание**. И ето той премахва от своя превод на Библията думата **Предание**. А местата от Священото Писание, в които се говори за необходимостта да се пазят **преданията на Светите Апостоли**, или устното Божие Слово, Лютер в превода си умишлено затъмнява.

Така например свети апостол Павел във Второто си послание към Солуняните (2 Сол. 2:15) дава положителна заповед за преданията: **“Дръжте преданията (paradosiV), които научихте било чрез наше слово, било чрез наше послание”**; и по такъв начин устните предания приравнява, както се вижда от текста, с написаните в Священото

Писание **наставления**. Лютер е превел: Haltet an den Satzungen (**наставления**). Тази дума е употребена от него и в превода на 2 Сол. 3:6. Но **наставления** или **постановления** това ли значи, което значи думата **предание**? А думите на апостол Павел, които заключават в себе си похвала към коринтските християни за точното запазване на Апостолските предания, са напълно затъмнени. Текстът на Апостола е този: *“Похвалявам ви братя, че ме помните за всичко и държите **преданията** (paradosiV) тъй, както съм ви ги предал (paredwka)”* (1 Кор. 11:2). В превода на Лютер обаче четем: “Хваля ви, любезни братя, че ме помните във всичко или във всичките неща и държите **този начин** (?), който аз ви предадох”. В превода на немски: “Ich lobe euch, liebe Brueder, dass an mich gedenket in allen Stuecken, und haltet die Weise, gleich wie ich euch gegeben habe.” Каква тъмнота и неопределеност! Никакъв положителен смисъл не може да се изведе от този превод, докато в думите на Апостола смисълът на това място е ясен и определен.

Протестантите и досега проповядват за **Свещеното Предание**, че уж то не е нужно. За **догматическото учение**, казват протестантските богослови, е достатъчно само **Свещеното Писание**. Останалото пък в религията - например християнският живот, устройството на Църквата, богослужението, според тях е безразлично. Що се отнася обаче до догматите, самите протестанти си противоречат, когато се обръщат към историята на догматите и по такъв начин те неволно признават важността на **Преданието**. Всичкото им невежество се състои в това, че те съобразно със своите предубеждения развалят тази история.

Апостолите заповядали на първите църковни епископи да предават на вярващите **символа на вярата**, който е и записан в техните свети писания - да го предадат не писмено, а устно. *“Имай за образец здравите думи, които си чул от мене, с вяра и любов в Христа Исуса”*, пише свети апостол Павел до Ефеския епископ Тимотей (2 Тим. 1:13). По-нататък той добавя: *“И тъй, чедо мое, усилвай се в благодатта, която ти е дадена от Христа Исуса, и каквото си чул от мене при много свидетели, предай го на верни човеци, които ще са способни и други да научат”* (2 Тим. 2:1-2).

Очевидно е, че според намерението на Апостолите **символът на вярата** е трябвало да се спазва в **Свещеното Предание**. Много от догматите на вярата се съдържат в Свещеното Писание само прикрито (implicite). Всичките тия догмати са отхвърлени от последователите на Лютер. А всъщност тия догмати, които са отхвърлени от тях с отхвърлянето на **Свещеното Предание**, където са разяснени, са от такъв характер, че с тяхното отхвърляне се подкопават и други височайши истини на християнството. Такъв е например догматът за почитането на Св. Господен кръст; такива са догматите за почитането на Св. Христови тайни, почитането на Св. мощи, Св. икони и др.

Най-сетне за самото Свещено Писание, единствения уж според мнението на протестантите източник на християнското вероучение, е необходимо **Свето апостолско Предание** като негова опора. Самият въпрос **има ли ние Свещеното Писание**, се решава само въз основа на **Свещеното Предание**. В истинността на Четвероевангелието, Деянията апостолски и останалите новозаветни книги ние се уверяваме посредством **Преданието**. Именно от това, че в протестантския свят е отхвърлено **Свещеното Предание**, започвайки още от времето на Лютер, и до ден днешен произтича безкрайният, неразрешим сам по себе си за човешкия разум въпрос, въпросът за истинността на Светите книги и за историческата достоверност на свръхестествените Божии работи, които са отразени в тях. А освен това каква страшна злоупотреба с текста на Свещеното Писание виждаме ние у протестантите! Буквата е няма и безотговорна: всеки я разбира както си иска и както може. Нима не от тая причина са произлезли и всичките древни ереси, защото еретиците, като се отклонявали от общението с Майката Църква, са се отбили в самоволен път, като са отхвърлили Свещеното Предание? И ако в древността някои умове злоупотребявали със Свещеното Писание, когато всички, дори и самите заблуждаващи, твърде са го уважавали и са благоговеели пред него, какво може да бъде

сега, когато толкова много от протестантските учени богослови тълкуват Свещените Писания като обикновено човешко произведение, например като турския Коран?

От всичко казано следва, че и за християнската догматика, ако само искаме тя да ни предава напълно църковните догми, е нужно непременно и **Апостолското предание**. Преданията, както се изразява и руският светител Ст. Яворски, са тъй потребни за вярата, че чрез едното Предание може да има вяра, докато Свещеното Писание без Преданието е недостатъчно за вярата. Тази е и главната причина, която е накарала Христовите Апостоли да определят като безусловно задължение на вярващите да държат Преданието или устното апостолско Слово наравно със Словото, написано от тях - Свещено Писание (2 Сол. 2:15).

ЗА ТАИНСТВАТА НА СВЕТАТА ЦЪРКВА

Църковните таинства са учредени от Исуса Христа и Апостолите. Те са свещенодействия, чрез които под видим образ се съобщава на вярващите невидимата Божия благодат.

Таинствата са седем: **Кръщение, Миропомазване, Покаяние или Изповед, Причащение, Маслоосвещение, Брак и Свещенство**. От тях първите пет са задължителни за всеки един християнин. И трите: **Кръщението, Миропомазването и Свещенството**, се извършват само веднъж над вярващия. Бракът пък, ако се случи смърт или законен развод, може да се повтори до три пъти. Четвъртият брак се разрешава само от висшата църковна управа, и то по изключителни случаи и причини. Изповедта и Причастяването, както и Маслоосвещението се извършват винаги когато е нужно.

Таинствата се извършват само от епископ и презвитер, а не и от дякон, който само помага при извършването им. Таинството Свещенство, или ръкополагането в духовен сан, може да извърши само епископ, но не и презвитер. А кръщението в голяма нужда, например когато младенецът е в опасност да умре некръстен, може да се извърши и от дякон и мирянин, който го повдига и сваля три пъти във въздуха и казва: **“Кръщава се Божият раб (името) во имя Отца и Сина и Святого Духа. Амин.”**

1. КРЪЩЕНИЕ

Изповядвам едно кръщение за прощаване на греховете.

Кръщението е таинство, установено от Господа нашего Исуса Христа, за да се простят греховете на един човек, извършени преди кръщението, и той духовно да се възроди.

Кръщението установи наистина сам Спасителят на човечеството, като каза на учениците си: *“Идете и научете всички народи, като ги кръщавате в името на Отца и Сина, и Светаго Духа.”*

Още от апостолски времена това Свето таинство се е извършвало чрез трикратно потапяне на кръщавания във водата и с думите: **Кръщава се раб Божий (името му) в името на Отца, и Сина, и Светаго Духа. Амин.**

Видимият **знак е водата**, а освещаващата молитва се състои в думите: **“В името на Отца и пр.”** То се извършва само от епископа или презвитера, защото думите **идете научете... като ги кръщавате...** са били отправени не само към Апостолите, но и към техните приемници. Установеният пък чин за извършването на таинството е **трикратното потапяване**.

При все това още преди няколко века Западната Църква прие обичая да се полива вода на кръщавания или да го ръсят с вода, като произнасят установените от Исуса Христа думи.

Този обичай е бил наистина в употреба още по времето на първобитната Църква, но само за болните, тъй наричаните **клиници** (klinikoi). Правилният начин обаче е само чрез потапяне. Да се потапят три пъти кръщаваните във водата, изрично се заповядва в едно апостолско правило, което всичките църкви трябва да спазват.

Кръщаването е **необходимо**, защото, както казва и Евангелистът, **“ако някой не се роди от вода и Дух, не може да влезе в царството Божие”** (Иоан. 3:5), а понеже човек веднъж се ражда в християнския живот чрез Кръщението, затова то не може да се повтори, както не може да се повтори и естественото раждане на човека.

Чрез Кръщаването човек става християнин. В първите времена на християнството да станат християни пожелавали и възрастни езичници. И Църквата, за да се убеди, че който отивал да се кръсти, наистина е пожелал да стане християнин и се е отказал вече от езичеството, изисквала от него да прокълне и порицае старото си вероизповедание и публично гласно да изяви вярата си в Исуса Христа. Между многото езичници обаче имало и такива, които семейно приемали християнството. Ето защо трябвало да се кръщават и децата им от страх да не умрат некръстени.

Днес, когато християнството е разпространено вече навсякъде, всичките малки деца се кръщават наскоро след като се родят. Но понеже те не са в състояние да удостоверят, че напускат своето старо вероизповедание, т. е. да се откажат от сатаната и да повярват в Исуса Христа и да се съединят с Него чрез Кръщението, наредило се е да имат те **възприемници** или **кръстници**. Последните отговарят от тяхна страна, а по този начин те поемат и пред Светата Църква задължението, че ще се грижат да отхранят и възпитат детето, което кръщават, така че през целия си живот то да бъде истински последовател на Христа Спасителя. Ето защо онова, което възприемникът говори, той говори от името на кръщавания.

Кръщението става така: Най-напред свещеникът обръща кръщавания с лице към Изток, накъдето е Раят, и му духа три пъти в лицето, за да изгони тъй лукавите духове. След това го прекръства, т. е. запечатва го с кръстния знак, и после изрича против изкушението и четири заклинания. След това пита кръщавания три пъти отрича ли се от сатаната, вярва ли в него и вярва ли в Христа Бога. И като изповяда той чрез възприемника си това, за да го докаже, чете три пъти **“Верую”**. После свещеникът казва: **“Благословено царство Отца...”**, моли Бога да освети водата и като изчете двете осветителни молитви за това, благославя я и духва върху нея, за да изгони Лукавия. След това той благославя елей (маслиново масло) и влива от него в къпалнята, помазва и кръщавания и го кръщава, като го потапя три пъти във водата и казва: **“Кръщава се раб Божий (името му) в името на Отца, амин; и Сина, амин; и Светаго Духа, амин”**. Това пък се прави за спомен на Христовото възкресение след тридневно погребение. В това време кръщаваният се измива и очиства духовно и става християнин. И да се докаже нагледно тая му духовна чистота, обличат го в бяла риза.

След Кръщението веднага следва Миропомазването.

2. МИРОПОМАЗВАНЕ

Миропомазването е таинство, при което свещеникът помазва кръстения със Свето миро по разни части на тялото и при всяко помазване казва: **“Печат дара Духа Святаго, Амин”**, за да му се придадат даровете на Светия Дух: мир, любов, радост и пр. Иначе **Миропомазването** е удостоверение за тия Дарове на Светия Дух, т. е. уверяваме се, че с този външен белег е слязла на кръстения благодатта на Светия Дух.

Светото Миро се вари и приготвя в Цариградската Патриаршия от 40 различни аромати, а особено от бяло вино и елей (маслиново масло), всяка година на Велика Сряда и се осветява от вселенския патриарх на Велики Четвъртък. След това се разпраща по всички православни църкви, за да се означи с това тяхното единство и сходство. В старо време всяка автокефална Църква си е варила и приготвяла отделно Свето миро. На това основание си го приготвя днес и Руската Църква, както и Буковинската (в Черновци) за православните църкви в Австро-Унгария. От руската църква се снабдява със Свето Миро сега и Българската Екзархия, откакто Патриаршията в злостното си упорство да владее църковно българския народ неправилно и неканонически провъзгласи нашата Църква за филетическа и схизматическа.¹⁰

След Миропомазването свещеникът постригва на кръст от главата на кръстения и малко коса, за да покаже с това, че той се посвещава на Бога. После, след като се облече вече младенецът, възприемникът го прегръща в прегръдките си и за да покаже духовната си радост, обикаля три пъти около къпалнята срещу свещеника, който кади и пее: “Елицы во Христа крестите ся, во Христа облекостесь. Аلیلуйя.” А това значи: Колкото сте кръстени в името Христово, станали сте вече християни. Слава Тебе, Господи. Най-накрая, като се чете и Апостол (Рим. 6:9-11), и Евангелие (Мат. 28:16-20), свещеникът се обръща към кръстения и казва: “Крестился еси, просветил ся еси, очистил ся еси, миропомазал ся еси, осветил ся еси, очистил ся еси, во имя Отца...”, и с това се свършва Последованието на Кръщението, което всякога се извършва заедно с таинството на Миропомазването.

3. ПОКАЯНИЕ, ИЛИ ИЗПОВЕД

Покаянието е таинство, установено от Исуса Христа, според което всеки грешник, като се разкае предварително за греховете си, изповядва ги пред свещеника с твърдото обещание да не ги повтаря пак и като получи от него прошка на греховете си, в същото това време получава прошка и от Самия Исуса Христа. Случва се обаче също когато свещеникът запрещава на грешника да се причасти и според греховете му налага и наказанието за покаяване.

Апостолите, а в тяхно лице и приемниците им в Священството, са получили от Исуса Христа да прощават или не греховете, когато Той им е казал: “*Приемете Духа Светаго. На които простите греховете, тям ще се простят; на които задържите, ще се задържат*” (Иоан. 20:22-23). “*Истина ви казвам: каквото свържете на земята, ще бъде свързано на небето; и каквото развържете на земята, ще бъде развързано на небето*” (Мат. 18:18).

Греховете прочее се прощават или задържат по силата на решение, произнесено от онези, които са облечени с властта на Священството. То трябва да се произнася по съзнателен начин. Това обаче е невъзможно при незнаенето на греховете и разположението на грешника, което става чрез искрена **Изповед**.

В първите векове на християнството Изповедта е била гласна пред народа. После обаче църковното благочиние относно гласната Изповед се е изменило по силата на ред обстоятелства и важни неудобства. Ето защо и Светата Църква е постановила, че всички онези, които се приготвят да се причастят със Светите Христови тайни, са длъжни да изповядат насаме пред свещеника своите грехове.

4. ЕВХАРИСТИЯ, ИЛИ ПРИЧАСТИЕ

Така се нарича таинството, в което под вида на хляб и на вино вярващите се причастяват от тялото и кръвта на Исуса Христа, които са съединени с Божественото Му естество.

В **Причастието** хлябът и виното, принасяни на литургията в жертва на Бога, за възпоменание на страданията, смъртта и възкресението Христово, след като ги благослови свещеникът, се претварят в истинно тяло и в истинска кръв Христови. След това всички, които се причастяват с тях, по един тайнствен и най-тесен начин се съединяват с Христа и чрез това получават вечен живот.

Спасителят установи това таинство в последната Си вечер със Своите ученици, когато взе хляба и виното, и като благослови, рече: *“Вземете, яжте; това е Моето тяло... това е моята кръв на Новия Завет, която за мнозина се пролива... Това правете за Мой спомен”* (Мат. 26:26; Марк. 14:22; Лука 22:19).

И всякога Светите Апостоли, когато се причастявали с тялото и кръвта Господни, спомняли си смъртта Христова, спомняли за Голгота и Кръста, където Той е пострадал за нас. Не само това, но те се съединявали със своя Божествен Учител по един духовен и непостижим за човешкия ум начин.

И всички вярващи по примера на Светите Апостоли пристъпват също със силата на вярата в Исуса Христа да изпълнят светата Му заповед, защото Той е казал: *“Само този, който яде Моята плът и пие Моята кръв, ще има живот вечен”*.

Православната Църква вярва, че след освещаването на хляба и виното тялото и кръвта на Спасителя присъствуват истинно и съществено в Евхаристията. Те не подлежат обаче на нашите чувства, а съществуват в едно **одухотворено** състояние, подобно на онова, в което е било тялото на Исуса Христа след възкресението Му.

Вярващите са длъжни да се причастяват под двата вида на хляба и виното. Светата Църква изисква това от всички свои последователи и онзи, който лишава вярващите от приобщаването под вида на виното, престъпва Божествения Завет, изразен от Спасителя с думите: *“Пийте от нея всички, защото това е Моята кръв”*, и пр.

5. МАСЛООСВЕЩЕНИЕ

Маслоосвещението е таинство, което има божествено установление. То е осветен с молитви елей (маслиново масло), с който вярващият се помазва и се изцелява и от телесни, и от душевни недъзи, защото Божията благодат слиза на него. Маслоосвещението се извършва за душевното и телесно - изцеляване на болните, за което свети апостол Иаков пише: *“Болен ли е някой между вас, нека повика презвитерите църковни и те да се помолят над него, като го помажат с елей в Името Господне. И молитвата, произлизаща от вярата, ще изцери болния, и Господ ще го дигне; и ако грехове е сторил, ще му се простят”* (Иак. 5:14-15). А и преди смъртта на Исуса Христа, както отбелязва св. евангелист Марко, Апостолите мажеха мнозина болни с масло и ги изцеляваха (Мар. 6:13).

Следователно таинството **Маслоосвещение** е установление от самия Исус Христос, което се е съблюдавало още от апостолски времена, понеже се съобщава чрез него особена благодат. Маслоосвещението обикновено се извършва от седем души свещеници, колкото пъти християнинът има нужда от това. Но **Последованието** му особено се чете в църквата на Великата Сряда, за да се укрепят онези, които на утрото ще се приобщават със Светите Христови тайни.

6. БРАК

Бракът може да се вземе и разгледа в трояко отношение: 1) като **естествено** условие между съединяващите се мъж и жена; 2) като **гражданско** съгласие или контракт, когато гражданската власт придава на естественото условие едно обществено и законно условие; и 3) като **таинство**, когато мъжът и жената се съединяват вероизповедно съгласно църковните постановления.

Най-законен и действителен е Бракът, който се благославя от Църквата, защото сам Иисус Христос е постановил, че за да бъде законно съчетанието между мъжа и жената, то трябва да е **вероизповедно**. Съществува следователно Брак в Христа, в църква, който се различава от простото съединение, и този Брак се нарича **таинство** от апостол Павел (Еф. 5:31-32).

Православната Църква не смята Брака за задължение, необходимо за всички. Тя признава девството за състояние по-високо от съпружеството. Въпреки това обаче тя го смята за едно изключително състояние, присъщо само на някои хора. Но тя почита съпружеството като едно свето състояние и вярва, че само по изключителни висши християнски причини някой може да се отклони от него. Иначе всеки трябва да води съпружески живот съгласно Свещеното Писание за продължаване и размножаване на човешкия род в Слава Божия.

За външен знак на брака служи самото съчетание на встъпващите в Брак. Това съчетание, което се освещава чрез молитвите, преподава на съпрузите особена благодат на вяра и любов и единомислие в новия им семеен живот. Свещеникът е онзи, който благославя брачния съюз. За да встъпи някой в Брак, изисква се, ако е мъж, да има най-малко навършени 19 години, и 17 години, ако е жена. При това те трябва да са телесно и духовно здрави и да няма никаква друга пречка, за да не се благослови бракът им.

7. СВЕЩЕНСТВО

В **Свещенството** върху избраното лице архиереят възлага с молитва ръцете си и с това му преподава особен дар от Светия Дух, за да извършва таинствата и да наставлява християните във вярата и за добри дела. Степените на Свещенството са три: епископ, презвитер и дякон. Дяконът само служи при таинствата, но не може да ги извършва. Свещеникът под надзора на епископа извършва таинствата, без обаче да може да ръкополага. Епископът не само извършва таинствата, но има и власт да посвещава свещеници и дякони.

Чрез Свещенството се дава на избраното лице духовна власт да управлява обществото на вярващите. Свещениците по думите на апостол Павел са служители Христови и разпоредници на тайните Божии (1 Кор. 4:1). *“Внимавайте, прочее, върху себе си - говори на свещенослужителите евангелистът - и върху цялото стадо, сред което Дух Светий ви е поставил епископи, да посетите църквата на Господа и Бога, която Той си придоби със Своята кръв”* (Деян. 20:28).

Видимият знак в Свещенството е ръковъзлагането. *“Не занемаряй дарбата, която е в тебе и ти бе дадена чрез пророчество с възлагане върху ти ръцете на свещенството”* (1 Тим. 4:14), пише апостол Павел на епископ Тимотей. Той прибавя още: *“Затова ти напомням да **разпаляш Божия дар**, който е в тебе чрез **моего ръковъзлагане**”* (2 Тим. 1:6). Апостол Павел бил възложил ръцете си над ученика си и това ръкоположение съобщило на този ученик **благодатта**. Той пише на същия свой ученик още: *“Ръце на никого не възлагай прибързано”* (1 Тим. 5:22).

Този начин на съобщаване на Свещенството, който се употребява от самото начало, Православната Църква почита като установен от самия Христос. Само Той наистина е

можел да установи такова таинство, **чрез което да се съобщава благодатният дар на Светия Дух**. От посочените места на Священото Писание се вижда ясно, че наистина само **Светият Дух** облича в Священство онези, които приемат ръкоположението. Свети апостол Павел пък ни учи, че сам Исус Христос е установил различните степени на пастирството, на което е поръчано да управлява Църквата (Еф. 4:11-12).

Също така ясно се вижда от Священото Писание, че **само Апостолите възлагат ръце и облечените от тях с пълно Священство, т. е. епископите**. Затова Църквата вярва, че **извършител на Священството е епископът** и че без ръкополагането на епископа Священството не се съобщава.

РАЗЛИЧИЯ МЕЖДУ ХРИСТИЯНСКИТЕ ЦЪРКВИ ОТНОСНО ТАИНСТВОТА ВЪОБЩЕ

Римската църква винаги е признавала под името **таинства** (Sacramenta) седемте богоустановени църковни таинства, запазени в Източната Православна Църква. Същевременно обаче Западната Църква е допуснала и някои важни заблуждения в извършването на тези Свети таинства, за което ще стане дума по-долу.

Англиканската Църква дава наименованието **таинство** само на **Кръщението** и на **Евхаристията**. Що се касае обаче до другите пет таинства, тя утвърждава, че те са произлезли уж от едно **извратено подражаване на Апостолите**. **Те наистина са условия на духовния живот, които се одобряват от Священото Писание, но които нямат свойства на таинства** (Англ. Кат. чл. 24). Въпреки това същата тази Църква приема, че тези таинства **преподават благодатта**. Така например тя учи, че ръкоположението съобщава священството (чл. 36). Освен това от цялото й чинопоследование за посвещаване на епископ, на свещеник и на дякон се вижда, че това посвещаване се счита от нея необходимо за съобщаване на священите степени. С изключение на **Маслоосвещението**, всички други таинства са се запазили малко или много в Англиканската Църква. А очевидно е, че с това им се дава за крайна цел **Божията благодат**. Тая християнска Църква е длъжна прочее да съгласува **Обществения си Молитвеник**, или Катехизис, с 39-те члена на вероучението си и да изложи едно по-ясно и по-точно учение от онова, което сега изповядва. На дело англиканите приемат, че **помазването е апостолски обред**, но подражанието му, казват, е **извратено**. В какво се заключава обаче това мнимо предполагаемо извращение? В какво се различава **нашето таинство Миропомазване** от онова, което се е употребявало по времето на Светите Апостоли? Съчинителите на **39-те члена на вероучението** не могат да отговорят на това. Под влиянието на протестантския дух от времето на реформацията те неусетно унищожиха един апостолски обичай под предлог, че той бил извратен, без да могат обаче да кажат в какво именно се състои това извращение.

Протестантите пък отхвърлят безусловно петте таинства, за които Англиканската Църква има несъвършено и противоречиво учение. Те приемат само **две таинства**, т. е. **Кръщение** и **Причастие**, което пък поради отсъствието на Священство е просто един външен обред, защото наистина свещеникът е необходимият извършител на Светата Евхаристия, а протестантизмът е отхвърлил священството. Понеже кръщението може в изключителни случаи да се извърши от когото и да е (и от мирянин), стига само то да стане с вода и с установените за случая думи, може да се каже, че само кръщението при тях е таинство. Протестантите следователно имат само едно таинство, колкото и да твърдят, че имат две.

РАЗЛИЧИЯ ОТНОСНО КРЪЩЕНИЕТО

Протестантите кръщават въобще чрез **поръсване**, т. е. ръсят с вода кръщавания, като произнасят думите: “Кръщавам те в името на Отца и Сина и Светия Дух.”

В Западната Църква кръщението става чрез **поливане**, т. е. водата се налива над главата на кръщавания, като се произнасят горните думи. Този обичай не е бил общоприет на Запад през XV век, както това се вижда от запазилите се от онова време Требници. През XIV век кръщението в Римската Църква е ставало още чрез трикратно потапяне на кръщавания във водата.¹¹

В Англиканската Църква за децата е постановено да се кръщават чрез **потапяне**. За възрастните обаче се позволява или **потапяне**, или **обливане** водата над кръщавания (вж. Общ. Молитвеник).

От това обстоятелство може да се съди, че **потапянето** е правилният начин, по който става кръщаването в Англиканската Църква.

Трикратното потапяне, което се практикува в Източноправославната Църква, е най-правилният начин. В това отношение англиканите са най-близки до нас от всички западни християни.

И по-рано се спомена, че кръщението, което се извършва било чрез **поръсване**, било чрез **обливане** или пък чрез **потопяване**, е валидно, стига то да става само с установените за случая думи, казани от Спасителя. Обаче **поръсване** и **обливане** за обикновени, нормални случаи не се позволява, защото поместните църкви нямат право да променят извършването на таинствата, реда, който са установили Светите Апостоли, практикуван навсякъде още от апостолски времена.

РАЗЛИЧИЯ ОТНОСНО МИРОПОМАЗВАНЕТО

Православната Църква учи, че **Миропомазването** трябва да се извършва веднага след **Кръщението** и че свещениците са обичайните извършители на това таинство, така както и епископите. Тя учи също, че **външният знак** на таинството е **помазването**, което става върху различните части на тялото. Освещаването обаче на **Светото Миро** става само от епископите

Римската Църква е запазила в **Кръщението** Миропомазване, извършвано от свещеника. Обаче тя отличава това помазване от едно друго Миропомазване, което се извършва после от епископа за възрастните. Това помазване, което е собствено нашето **Миропомазване**, се нарича у католиците **конфирмация** (потвърждение). Според учението на тази Църква служител на това таинство е само епископът. Същевременно обаче тя не се е изказала положително, че извършването на Миропомазване от свещеника бива безвластно (akuron). Много от западните богослови учат, че свещеникът може да извърши **конфирмацията** по пълномощие от страна на епископа. Рим винаги досега е признавал за действително **Миропомазването**, което **униатските свещеници** извършват по нашия ритуал, т. е. веднага след кръщението.

Относно външния знак на таинството едни от римските богослови смятат, че е в помазването. Други учат, че е в ръковъзлагането, а трети най-сетне го смятат за безразлично - и в едното, и в другото.

До XIII век **Миропомазването** се е извършвало на Запад веднага след кръщението. От това време обаче извършването на това таинство се е предоставило на епископа, който го повтаря после.

Миропомазването, което се извършва от католическия свещеник веднага след кръщението, може да се счита за истинско. Конфирмацията обаче е един обикновен обред,

защото и самите католици признават, че таинството **Миропомазване** не може да се повтори. Ако те смятат **конфирмацията** за таинство, това е едно ново беззаконие в Римската Църква.

Англиканската Църква е унищожила помазването при конфирмацията, а за външен знак на таинството **Миропомазване** е запазила само ръковъзлагането. Тя е приела въведения в Рим през XIII век обичай да отделя миропомазването от кръщението. Същевременно обаче е изпаднала и в друго заблуждение - относно служителя на това таинство. И тя учи, че то може да се извършва само от епископа.

За протестантите, които не признават таинството **Миропомазване**, не може и дума да става, защото те не са го запазили във вероучението си.

РАЗЛИЧИЯ ОТНОСНО ПОКАЯНИЕТО, ИЛИ ИЗПОВЕДТА

Покаянието трябва да се смята 1) за добродетел, която се състои в разкаяние за направените грехове; 2) за таинство, установено за отпускане на греховете.

Изповедта, разгледана като разкаяние за извършеното престъпление, е установена от Исуса Христа. В това са съгласни всички християни, които са съгласни още и в това, че покаянието само по себе си не може да ни донесе опрощаване на греховете, но то черпи всичката си сила от изкупителната жертва на Исуса Христа.

Но само вътрешно ли трябва да бъде покаянието или е нужно още да се изразява и чрез външни дела като напр. пост, молитва и пр.?

Протестантите отказват второто условие. Затова са унищожили в своето вероучение всички външни страни на покаянието, а най-вече поста, който е най-важно и най-добро време за молитва и покаяние, време за душевно спасение. В това отношение те противоречат на самото Свещено Писание, което е пълно с наставления за покаяние, без което е немислимо нашето спасение, и съвършено са се уклонили от древната Църква. Последната пък още от времената на Апостолите е имала всякога строго узаконение за външните деяния на покаянието, което се изразява в душевно сърдечно разкаяние за сторените грехове, разкаяние, съпроводено и с пост и молитва.

Постът винаги ще заема едва ли не първо място в делото на нравственото ни усъвършенстване, ще служи винаги като средство, което очиства душата и сигурно я ръководи към добродетелта. Сам Спасителят със своя собствен пример ни е посочил поста като едно изпитание, на което заслужено могат и трябва да подхвърлят себе си грешните човешки синове. Нали Исус Христос напуснал живота и се отдалечил в пустинята за пост и молитва? С това Той е показал на грешния човек лествицата, по която може да се качи на небето.

Този род бесове, казал веднъж Спасителят на своите ученици, не излиза освен с молитва и пост (Мат. 17:1). Но ще дойдат дни, казва Той на друго място, когато ще им отнемат младоженеца, и тогава през ония дни ще постят (Лука 5:35).

Тия и много други места от Евангелието ясно показват, че постът е необходим в християнската Църква. Той обаче, казва св. Йоан Златоуст, макар и много полезно лекарство, често бива безполезен за такива, които не знаят как да го употребят. Мнозина постят само за това, че трябва да постят. Те забравят, че въздържанието от известна храна е само средство за постигането на нещо по-възвишено, поставят в него такава цел, каквато той не може да има. Това, разбира се, е крайност, която е повече плод на едно свещено невежество.

Протестантите забравят, че постът и Изповедта са били в обичайна употреба още в апостолските времена.

Изповед, била тя тайна или явна, е имало всякога в Църквата. Явната изповед е излязла от употреба още през IV век. От V век нататък историята на християнската Църква познава само тайната Изповед, която се прави пред Бога посредством свещеника. Доказателство за това ни служи също и Арменската Църква, която по едно просто недоразумение се отдели от Източната през V век и оттогава до днес има само тайна Изповед.

Православната и Арменската Църква почитат **Изповедта** като външен или **видим знак** на **таинството Покаяние**. Обаче не в този смисъл, че Изповедта трябва всякога да става изрично и с жив глас. Тя може да стане и посредством някой даден знак, ако собствено таинството **Изповед** не е възможно, напр. при глухоними и пр.

Духовната страна на таинството пък е решението на свещеника или разрешителната молитва на изповедника, чрез която се прощават греховете в името на Бога.

Налаганите наказания на каещия се не представляват част от таинството. Те са просто изпълнение на църковните заповеди и свидетелство на разкаянието, което трябва да съпровожда **Изповедта**.

В това отношение Римската Църква е изпаднала в заблуждение. Тя отличава изповеданието на греховете от **разкаянието**. Последното тя нарича **съкрушение**, а под думата **“удовлетворение”** въвежда външните упражнения на покаянието като **съществена** част от таинството. Следователно Католическата Църква учи, че таинството **Покаяние** има четири части: изповед, съкрушение, разрешение и удовлетворение.

Само обаче вследствие на едно схоластично мъдруване тая Църква е могла да отдели **Изповедта** от **разкаянието**. Разкаянието е един акт, едно решение да се покаем и поправим стореното зло. **Без разкаянието самата Изповед е невъзможна**. Вследствие на тези погрешни и тънки различия Римската Църква е достигнала дотам, че да противоречи сама на себе си. Тя приписва четири части на едно таинство, което не може да има нищо друго освен две страни: **формата**, или **външния знак**, и **освещаващото духовно действие**. Като смятат за част на таинството и някакво си **удовлетворение**, външните упражнения, католическите богослови изпадат в голяма грешка, защото те не могат да бъдат нито веществото, нито формата на таинството **Изповед**.

Отпущението на греховете, или така наричаните у католиците **индулгенции** (indulgences), представляват също едно много важно заблуждение на Рим в таинството **Покаяние, или Изповед**. Тая Църква е кощунствувала в случая с християнското учение за спасението на хората, за да постигне свои користни и други низки цели. Това обстоятелство роди и **Инквизицията** за съдене на грешниците и еретиците. Тия папски духовни съдилища, плод на душевно слепите римски епископи и техните креатури - свирепите йезуити, измъчиха и умориха стотици хиляди хора, като не жалеха нито старци, нито деца. Те умориха и погубиха най-дееспособните синове на великите нации и напоиха земята с потоци от топла човешка кръв.

Индулгенциите противоречат на Евангелското учение, поддържано от Светата Православна Църква, за заслугите на Господа нашего Иисуса Христа. Това католическо заблуждение се основава, както казахме и на друго място, преди всичко на едно погрешно понятие за заслугите на светиите, които безразлично се смесват със заслугите на Спасителя в предполагаемото съкровище, измислено от папите. Според православното учение никой от хората няма пред Бога **лични заслуги** и всяка наша заслуга са заключава просто в заслугата на Иисуса Христа, чрез която само ние получаваме спасението си. Ако заслугите на светиите могат да се прехвърлят върху ни чрез папите, за да ни се простят греховете, тогава всеки може да отбегне много трудните дела на Покаянието и ние можем по един лесен начин да се оправдаем за извършеното. При това човек недоумява как може това учение на Римската Църква да се съгласува с учението за **Чистилището**, което е друго едно заблуждение и явно противоречие.

Западната Църква допуска също така много важни заблуждения и относно начина, според който се извършва таинството Изповед. По начало тя учи наистина, че е необходима само изповедта на смъртните грехове. Същевременно обаче тази Църква самопроизволно е умножила смъртните грехове. Изповедта се е обърнала при нея в едно много опитно изкуство, в което първенствуват лукавството и безнравствеността. Опитните пък в това изкуство намират в него такива изгоди, от които нравствеността не може да очаква никаква полза. **Католическата Изповед**, която става в един вид таен гроб, наречен Confessional (Изповедалище), заключава в себе си много пъти такива потайности, вредни за нравствеността и на най-светите чувства на каещия се. Тук се крие причината, поради която на Запад **изповедта** е станала предмет на едно отвращение.

Източната Църква няма нито изповедалници, нито казуисти, нито някакви си условни смъртни грехове. Според католическите казуисти и йезуити човек може да оправдае себе си и от изпълнението на най-строгите задължения на съвестта.

В Православната Църква този, който се изповядва, стои прав в храма пред иконата на разпнатия Спасител. Така също и духовникът стои прав от страни, облечен в свещеническа одежда. Той най-напред припомня на каещия се, че се изповядва на самия Бог. След това изслушва изповедта му, дава наставленията си и най-сетне, като поставя на главата му епитрахила, знак на свещеническия му сан, произнася разрешителната молитва в името на Исуса Христа, чийто служител е той. Тая изповед, в която всичко става чинно, свято, достолепно, не може както римската да се порицава, нито пък наистина се е порицала някога. В **изповедта** на Православната Църква прочее нищо не показва нито шпионство, нито нечисто любопитство. Тя е едно съкрушено разкаяние за греховете ни пред Бога, съпроводено със смирение и благоговение. Тази е разликата между римската изповед, пълна с всякакви злоупотреби, които историята познава, и православната изповед, която е едно животворно и спасително установление.

Англиканската Църква е запазила по начало **тайната изповед**, съпроводена от разрешителна молитва на свещенослужителя.

Начинът на разрешението в тая Църква е съгласуван с начина на Източната относно съществените изрази. Обаче **Изповедта** в англиканската Църква е излязла от употреба. Вероятно това е станало вследствие на силно противодействие против римското установление. Междувременно обаче много англикански свещеници изповядват вярващите, пристъпващи към таинството Изповед, и им дават прощение. Колкото Англиканската Църква при това и да не причислява Покаянието към собствено наричаните таинства, все пак го смята за един **свещен обред**, чрез който се подава благодат на каещия се християнин.

Що се отнася до външните дела на покаянието, по начало тя ги приема. Тя е запазила в своя Календар и великия пост, и дните на Покаянието, които нарича, както и римската, **четири времена и приготовления** (Quator tempora vigilia). Англиканската Църква следователно е много отдалечена от протестантството относно делата на покаянието. В това отношение тя има нужда да допълни и изясни някои части от учението си, за да се съгласи с Православната Църква.

РАЗЛИЧИЯ ОТНОСНО ПРИЧАСТИЕТО, ИЛИ ЕВХАРИСТИЯТА

Западната Църква е изменила качеството на хляба, който се приготвя за таинството **Евхаристия**. Отначало тя е употребявала квасния хляб, обичай, който и до днес е запазен в Православната Църква. После обаче Рим е въвел употребата на безквасен хляб, който днес вече е достигнал до това, че няма дори и вида на хляб.

Поместните църкви на Запад са приели употребата на безквасния хляб през X век. Цариградският патриарх Михаил Керуларий им направил за тази промяна строги забележки.

Папа Лъв XI обаче му отговорил, че употребата на безквасния хляб датирала уж от 1020 години, т. е. до смъртта на Спасителя. Някои западни богослови, като се придържали към това уверение на папа Лъв XI, писали, че патриарх Максим Керуларий смята за нововъведение за Запада един старовременен обичай. Нещо повече, те се опитали да приведат дори и доказателства за своите твърдения. Те цитирали например мнения на писатели от XI и XII век, свидетелствата на които обаче имат толкова по-малка тежест, колкото в оная епоха на историята беше съвсем непозната на Запад. Други пък признаха грешката и оправдаха патриарха. От тия писатели най-важни са иезуитът П. Сисмонд и ученият мъж кардинал Бон.

Има обаче и друго, много по-важно нововъведение, извършено от Западната Църква относно таинството Евхаристия. То не се оспорва дори и на Запад.

Наистина всички признават, че до XII век християните на Запад са се причастявали под двата вида на хляба и виното, както това става и до днес в Православната Църква. Никой не отрича също, че обичаят да се причастяват миряните в Римската Църква само под вида на хляб датира от XIII век. Това нововъведение на Рим противоречи изцяло на самото Евангелие. Знае се, че Иисус Христос, като благословил хляба, казал на учениците Си: **“Вземете, яжте; това е Моето Тяло.”** Като благословил чашата, също казал: **“Пийте от нея всички, защото това е Моята кръв”** (Мат. 26:26; Марк. 15:22; Лука 22:19). От тези божествени думи как да не заключи човек, че Спасителят като че ли предварително е осъдил Рим, който казва днес на своите чада миряни: **„Виe не можете да пиете от нея. Само свещениците могат да пият от нея.“**

Тази заблуда на римските папи възбуди и на Запад силни вълнения. Историята е свидетелка на ония кървави борби за възстановяването на чашата за миряните, които породиха най-после протестантизма. Тези борби накараха цели духовни области да се отцепят от Рим и искаха да се възстанови отново причастяването под двата вида - на хляб и вино.

Англиканската църква възстанови също този обичай и запази молитви от древните литургии, както за освещаването на хляба и на виното от свещеника, така и са причастяването.

Протестантите, които унищожиха иерархията, не могат да имат таинството Евхаристия. Независимо от това, колкото и да считат хляба и виното само за прости изображения на Тялото и Кръвта Христови, те учат, че съгласно заповедта на Спасителя, всички вярващи са длъжни да се причастяват от хляба и виното в оня техен обред, който те наричат **вечеря**.

От догматическо гледище Рим не е погрешил относно Евхаристията. Тая Църква учи, че хлябът и виното след благословението съществуват само по **видимому**. Под тези два феномена (видими неща) се крият **действително и истинско** тяло и кръв Господни. И за да отхвърли резките пререкания на протестантите против учението за истинското присъствие на тялото и на кръвта Христови, Католическата Църква измисли думата **пресъществуване** (Transubstitution). С този нов термин западните богослови се опитали донякъде поне да пояснят понятието за пречистите тайни на тялото и кръвта на Иисуса Христа в апостолската Църква.

В средните векове някои западни богослови в разсъжденията си по този въпрос отишли дотам, че почнали да учат за действителното присъствие на тялото и кръвта Господни в светите дарове и **овеществили**, тъй да се каже, Иисуса Христа в Евхаристията. Други богослови пък започнали да твърдят, че Той присъства **духовно** в таинството Евхаристия. Този израз обаче едни тълкували така, че Христос присъствува в Светите дарове духовно, в смисъл на въображаемо присъствие.

Тази мисъл възприели по-нататък и калвинистите. В хляба и виното, казват те, не виждаме нищо друго освен едно изображение на тялото и на кръвта на Иисуса Христа. Спасителят обаче е казал: **“Това е Моята кръв на Новия Завет, която за мнозина се**

пролива за опрощаване на греховете.” Следователно калвинистите противоречат на Исуса Христа и на всички без изключение християнски църкви, които всякога са отдавали на тия думи на Спасителя правия и естествен смисъл.

И самите лютерани осъждат произволното тълкуване на калвинистите. Обаче и те грешат, като учат, че Исус Христос само прониква в Евхаристията хляба и виното, които си остават неизменни. Спасителят само съпребивава със Своето тяло в тях, с тях и под тях.

Исус Христос не е казал в - тях или под тях са Моето тяло и кръв. Той изрично забелязва: „**Това е Моето тяло; това е Моята кръв.**“ Това учение на протестантите за всеприсъствието на Спасителя по същинското Си човешко естество е несъгласно не само с учението на III, IV, V и VI Вселенски събори, които признали, че двете естества се съединили в Христа **неслитно и непреложно**, като всяко е запазило свойствата си, също и с VII Вселенски събор, на който били осъдени иконоборците, които считали Христовата плът **неописуема** или **безпределна**. То противоречи и на учението на всички Свети отци и учители на апостолската Православна Църква и на самото Свето Евангелие, както това ясно се вижда от изричните думи на Спасителя, казани на Тайната вечеря.

Протестантите при това не могат да имат освещаване на **таинството Евхаристия**, понеже нямат свещенство. Тъй че фалшиво е и вярването им в истинското присъствие.

Англиканската църква по този въпрос също е изпаднала като че ли в заблудението на протестантите, последователи на Лютер. Само в запазените ѝ стари литургически молитви може да се видят някои основания, които доказват, че тя при преобазованието си е имала просто пред вид да се възпротиви само на римските богослови за учението им относно Христа, когато овеществили в Светите дарове. Тази Църква е длъжна следователно да формулира и определи по-ясно вярването си за таинството на **Евхаристията**.

Понеже Англиканската Църква приема **действителното присъствие** на Исуса Христа в Евхаристията, за да е логически последователна, тя е длъжна да изключи **съвместното съществуване на хляба и на виното**. Защо наистина приема **две противоположни същности в един предмет**? Основава ли се това на Священото Писание? Очевидно не, защото Спасителят показва само една същност - тая на тялото и на кръвта си. Основава ли се това на нашите чувства? Нашите чувства никак не ни уверяват за естеството и за същността на предметите, а само за техните външни качества. Следователно, щом човек приеме, че външните качества или видът съществуват след освещаването, той отдава на чувствата си всичко, което може да чака от тях. Като приеме обаче, основавайки се на Христовите думи, **действителността на тялото и на кръвта Му**, той отдава пълно уважение на явилото се нам Божие откровение.

Учението на Православната, Арменската и Римската Църква, което е запазено така също и от древните секти на Изток, е единственото съгласно със Священото Писание и с разума, както и постоянното учение на първите християнски векове.

РАЗЛИЧИЯ ОТНОСНО МАСЛООСВЕЩЕНИЕТО

Западната Църква нарича това таинство **последно помазване**, защото тя го употребява само когато болният е на смъртно легло. Светата Православна Църква учи, че това таинство трябва да се извършва всякога, когато вярващият е тежко болен, за да получи той изцеление на своите телесни и душевни недъзи.

Англиканската Църква е отхвърлила Маслоосвещението. Тя е запазила само няколко молитви, съпроводжани с изповедта и със свещеническото разрешение в случай на смъртоносна болест.

Протестантите са унищожили всичко, а единственото задължение на техния пастор при болния е да го утешава с някои четива от Свещеното Писание, които той избира сам произволно.

РАЗЛИЧИЯ ОТНОСНО БРАКА

Католическата Църква се е отдалечила в много отношения от истинското учение за **Брака**. Преди всичко тя няма определено учение за лицето, което извършва това таинство. Нейните богослови неведнъж са разисквали помежду си въпроса дали е свещеникът извършител на таинството или самите съпрузи, Бракът на които според някои представлява сам по себе си таинство, когато са чада на Църквата. Но Тридентийският събор (1545-1568) отбягна решаването на този въпрос и обяви само, че свещеникът е необходимият свидетел на законността на Брака в духовно отношение. Освен това Римската Църква учи, че **дори и в случай, когато един от съпрузите наруши чрез прелюбодеяние светостта на Брака, последният е неразрушим**. Тя тълкува изреченията на Евангелията в този смисъл, че в случай на прелюбодеяние двамата съпрузи могат само да се разделят от легло. Обаче и невинният от тях дори не може да встъпи в нов Брак. Но това тълкуване е несъгласие както със Светото Евангелие, така и с древното предание на Апостолската Църква.

Рим учи също така, че след дадено веднъж обещание за безбрачие завинаги и след приемането на свещеническия сан, дори и на самото иподяконство, законният Брак е невъзможен. Тя се отдалечава по такъв начин от църковното предание, което никога не е признало вечното обещание за безбрачие, макар че даденото веднъж обещание би трябвало завинаги да се пази.

Източната Църква учи, че в някои изключителни случаи някои от вярващите могат да останат по вероизповедни причини например безбрачни и че монашеското звание, на което едно от задълженията е безбрачието, е едно свето звание. Обаче тя оставя свобода и на безбрачните да се откажат от това звание, когато те не са в състояние да носят понататък бремето на безбрачието. Чрез това законоположение тя почита: 1) Свещеното Писание, което ободрява безбрачието; 2) естественото и божествено установяване на брака; 3) свободата на съвестта; 4) нравствеността, която се противи на вечни задължения, превъзхождащи човешкото естество, и когато някой не може да удържи и изпълни изискваната строгост.

Англиканската Църква, както и протестантските приемат необходимостта на вероизповядания брак. С други думи, на брака, който се извършва пред свещенослужителя. Те обаче не го признават за таинство¹². Според тяхното учение свещеникът или пасторът не се признава за извършител на Брака. Според протестантите бракът е просто едно естествено съгласие за съвместно съжителство на двама души от двата пола, което се сключва с четене на няколко молитви.

Това мнение е в явно противоречие с учението на древната апостолска Църква, която е запазила **Брака** като едно свещено установление в реда на другите таинства.

РАЗЛИЧИЯ ОТНОСНО СВЕЩЕНСТВОТО

Римската Църква е изпаднала във важно заблуждение и в учението си за **Свещенството**. Така например тя прибавя към чинопоследованието на Свещенството и обещанието за безбрачие, което налага на всички църковни служители. Тя забранява Свещенството на онези, които не могат да се отрекат от брака. Рим изпада по такъв начин в една голяма крайност и не дава възможност на достойни хора да влязат в редовете на

свещенството само за това, че те се намират в законно съпружество. Това е преди всичко едно установление, което влече след себе си безнравствени последствия.

Учението на тази Църква относно това таинство е погрешно още и в това отношение, че тя няма определено учение за действието, което съставя видимата страна, или както самата тя се изразява, веществото на **таинството**. Едни от нейните богослови го поставят в **ръкополагането**, други в **помазването**, а трети във всички обреди, които се извършват при това таинство. Така че епископът само тогава е уверен, че е предал Свещенството, когато е изпълнил всичките тези обреди.

Свещеното Писание много ясно определя, че посвещаването на лице в свещенически чин става чрез **възлагането на ръцете** от епископа, съпроводено с молитва. Така всякога е вярвала и учила Православната Църква.

Протестантите отричат, че духовният сан се съобщава посредством ръкополагането. Те отричат това посвещение, предавано по приемство от век на век чрез Апостолите от Исуса Христа, единствения източник на Свещенството. Молитвите, които те употребяват при така наричаното от тях **посвещаване в свещена служба**, нямат по-важно значение от обикновените молитви. Техните пастори не могат да предадат едно достойнство, от което сами са лишени. Протестантите нямат нито свещенство, нито църковна иерархия. А званията **пастор**, **дякон** и пр. у тях са само празни думи, както и онези, които носят тези звания, не са нищо друго освен прости миряни.

Някои протестантски учени твърдят, че не **посвещаването**, а **избирането** съобщавало духовния сан и правото на свещенодействие. Това учение обаче и при тях сега е изоставено, понеже вярващите им престанаха да избират пастирите си. В Свещеното Писание е категорично казано, че само Апостолите и ръкоположените от тях приемници съобщавали свещенството чрез **възлагането на ръцете** заедно с установените за този случай **молитви**.

Англиканската църква е запазила посвещаването в духовен сан и църковната иерархия. Дяконите, свещениците и епископите ѝ се посвещават чрез **ръковъзлагане** и молитва, извършвани от по-рано ръкоположените епископи. Тя обаче, като изключила **свещенството** от числото на собствено наречените **Таинства**, се е отдалечила от учението на всичките други Църкви както и на Изток, така и на Запад, до XVI век.

Впрочем Англиканската Църква приема, че ръкополагането е само един апостолски **обряд**, чрез който се съобщават сами по себе си божествената благодат и свещеническият сан. Всъщност тя трябва да изповяда по-ясно, че смята **посвещаването** за таинство, установено от Апостолите по учението на Исуса Христа и на Свещеното Писание. Тази Църква се е решила да изключи Свещенството от таинствата, защото Рим учи, че това таинство е **чувствено** знамение, установено от Исуса Христа. А понеже от Свещеното Писание не се виждало, че лично Спасителят е установил ръкополагането, англиканските реформатори сметнали, че то не е **таинство**. Те обаче забравят, че Апостолите вършили всичко съгласно учението, което им е било предадено от Господа нашего Исуса Христа. Във всеки случай не подлежи на никакво съмнение фактът, че **ръкополагането**, практикувано от Светите Апостоли, има **божествен** произход и че това е богоустановено таинство, с което се съобщава благодат и правата на свещенството. Следователно Англиканската Църква е погрешила, като е изключила **Свещенството** от числото на Светите таинства.

Църковната история ни говори и за големите препирни и разисквания, които са станали в Римската Църква относно законността на англиканските посвещения. Някои католически богослови са повдигнали въпроса, че първите епископи на реформираната Англиканска Църква, тъй като не са били законно ръкоположени, не са могли следователно да предадат на други свещения сан, който сами не са имали. В случая може само да се спори върху историческия факт, че ако първите епископи на реформацията са били законно и канонически ръкоположени от известния на времето си техен епископ

реформатор **Паркер** (1504-1575), католиците не са прави. Друг би бил въпросът, ако и този епископ не бе ръкоположен законно. Обаче знаменитият историк, англичанин и католически свещеник **Иоан Лингард** иска да докаже в своята **“История на Англия”**, че англиканското свещенство е законно. Той казва, че епископът **Паркер** е бил ръкоположен от двамата епископи **Барлов** и **Хотгшкин**, които били ръкоположени по-рано законно по реда на Католическата Църква. Свидетелството на този историк е особено важно затова, защото той като католик без силни доказателства не би се осмелил да защитава законността на свещенството в Англиканската Църква.

ЗА ВЪЗКРЕСЕНИЕТО НА МЪРТВИТЕ И ЗА БЪДЕЩИЯ ВЕЧЕН ЖИВОТ

Очаквам възкресението на мъртвите.
И живота на бъдещия век.

Християните вярват, че човешките души след смъртта на тялото, като остават живи, и след свършването на този видим свят отново ще се съединят със своите тела в слава на Твореца. Телата, които ще възкръснат от мъртвите, ще са духовни и нетленни и няма вече да има нужда от храна и пиене и въобще от никакви телесни потреби.

И наистина човек се състои от тяло и душа, а човешката личност съставлява съединение на тия две стихии. Когато душата се отделя от тялото, последното се лишава не само от разума, но и от живота. Това става така, защото душата на човека е начало и на разума, и на живота, а органическите служби се извършват само под действието на духовната стихия. От разединението на тези две стихии, които съставляват човека, произлиза **смъртта**. Душата като духовно естество не подлежи на разложение като веществото. Тя остава в собственото си естество и след отделянето.

Тялото, напротив, веднъж като се лиши от живодатното начало, разлага се и тлее. Съставящите го материални елементи се разрушават според установените от Бога общи закони и отиват във великата веществена маса, която съставя видимия свят.

Един от тези закони, известни нам от божественото откровение, е, че всяко човешко тяло ще запази в тази световна веществена маса своите елементи, които ще го възстановят наново. И всичките човешки тела при общото възкресение, възстановени наново, ще се съединят пак с душите си чрез Божието всемогъщество, за да живеят съвкупно вечен живот. Това възкресение на мъртвите ще стане при свършека на света, т. е. в едно време, известно само на Бога. Тогава всичко, което съставя видимия свят, ще се разруши и ще се яви нов свят, трайността на който ще бъде от вечен характер (2 Петр. 3:7-13). Човешките тела, както и целият останал свят ще получат ново естество. Те ще бъдат като одухотворени (1 Кор. 15:12), ще останат завинаги нетленни. Следователно те ще са освободени от всички немощи, които са в сегашния живот като следствия на крайното и всеизменящо тление, окончателният край на които е смъртта.

Но когато човешките тела се разлагат, душите се намират в едно състояние на живот, чиито степени са различни. Това зависи от доброто или злото, което са сторили, когато са били съединени с тялото. Праведните души се радват на блаженството, което не е още съвършено. То обаче е предвкусане на онова блаженство, на което ще се радват праведниците, възстановени с телата, след всеобщото наше възкресение. Грешниците пък ще търпят мъки малки или големи според своите грехове (Лука 17:22; Филип. 1:23). Божието милосърдие обаче може да смекчи тия мъки на някои за заслугите на Спасителя, стига техните живи братя да се молят за тях и да вършат добри дела, както вече говорехме за това на друг място.

Но има и грешници, които са толкова виновни пред Бога, че те са невъзвратно осъдени. Те страдат вече и ще страдат вечно заедно с телата си след всеобщото възкресение.

Злополучието на тези грешни хора, както и блаженството на праведниците ще бъдат пълни само след възкръсването на телата и след последния съд на Исуса Христа в края на вековете (2 Тим. 4:8; 2 Кор. 5:10).

Никой, разбира се, не може да знае кога точно ще стане това, кога ще се свърши светът. Едно обаче не подлежи на съмнение - че свършекът на света настъпва като зрял плод на неговата многовековна история. В Свещеното Писание той се нарича с право жътва (Мат. 13:30-39). И наистина светът сам отива към края, той зрее за края, както зрее хлябът на нивата за жътва. Не знаем дали не са узрели вече пшеницата и плевелите на тая жътва и дали не ще се явят скоро ангелите Божии да я започнат. Нам не се пада, казва св. евангелист Лука, да знаем времената или годините, които Бог е положил в Своята власт. (Деян. 1:7). Ето защо трябва всички вярващи да бодърствуват с вяра и добри дела и винаги да бъдат готови, понеже никой не знае в кой час ще дойде нашият Господ да съди живите и мъртвите (Мат. 24:42). Тогава само праведният Съдия ще въздаде всекиму според неговите дела. Праведниците ще получат венец на правдата, а грешниците - вечно осъждане.

Нов живот, живот на бъдните векове, ще започне тогава за праведниците и за грешниците. За едни той ще бъде блажен, а за други злощастен (1 Кор. 11:30; 15:28; 2 Кор. 12:2-4; Мат. 13:4, 3). Тялото на праведника ще се наслади тогава с всичкото си благочестие, с което ще може да се сподоби одухотвореното му естество (1 Кор. 15:43).

РАЗЛИЧИЯ МЕЖДУ ЦЪРКВИТЕ ОТНОСНО УЧЕНИЕТО ЗА ВЪЗКРЕСЕНИЕТО НА МЪРТВИТЕ И БЪДЕЩИЯ ВЕЧЕН ЖИВОТ

Всички християнски църкви в същността си са съгласни с това учение. Обаче някои от църквите малко или много се различават във вероучението си по този въпрос.

В Римската Църква едни преувеличават мъките, които ще се наложат на осъдените. Други пък чрез така наречената **смекчителна** система се стремят да ги намалят чрезмерно. Най-важното в случая е, че църковната власт в лицето на папите си присвоява правото да осъжда по косвен начин всички онези, които не се подчиняват робски, дори и против съвестта си, на нейните постановления и нововъведения. Това осъждане в Католическата Църква се състои или в отлъчването им от Църквата, или в произнасянето на тежки наказания за тях, или най-сетне - в изобличаването им за виновници за **смъртни грехове**.

Това е вече злоупотреба от страна на папите относно учението за бъдещия вечен живот, с което се извратява истинското понятие за този догмат.

Англиканската Църква допуска привидно мнението, че понятието **вечност**, което се употребява в Свещеното Писание, трябва да се разбира в преносен смисъл. Това значи неопределено продължаване на време, след изтичането на което осъдените ще видят края на мъките си. При все това новосъставените определения в този смисъл противоречат на учението, което всякога е изповядвала Англиканската Църква.

Протестантите пък, изглежда, позволяват едно твърде обширно тълкуване на понятието **вечност**. Обаче споменатото учение на това религиозно общество осъжда едно такова тълкуване. Освен това те грешат още повече и против истината, като допускат в своето вероучение системата си за **предопределението**.

Истина е, че Бог знае предварително кои ще бъдат спасени и кои осъдени. Истина е също така, че Бог е могъл да **предопредели** хората в едно или друго състояние в общия

порядък както на бъдещия, така и на настоящия живот. Никой обаче не може да мисли, че има някои хора, които ще бъдат наградени или осъдени в бъдещия вечен живот, без да са заслужили едното или другото чрез собствените си дела. Протестантите противоречат в случая на самата висша Правда.

Следователно Божието **предопределение** на блаженство за едни, а на други - мъчения, така както те го разбират, е едно голямо заблуждение и абсурд, защото то не може да се смята за едно **нарочно решение**. Творецът е дал на човека свободна воля и разум, дал му е самовластие в личните негови дела, които той трябва да насочва към правдата и истината в живота. Друг е въпросът, когато се касае в случая за една **прозорливост** във вечността за всичко, което ще стане и се знае точно от Провидението. Вярата и делата на хората са прочее нещата, от които зависи дали те ще бъдат спасени или погубени.

Протестантите не тълкуват правилно местата от Священото Писание за наказанията и наградите на бъдещия вечен живот. В своите заблуждения те достигнаха до теории, разорителни за Божието правосъдие, за човешката свобода и истинското понятие за бъдещия живот.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като изложихме дотук накратко основните истини на православието, ласкаем се от надеждата, че скромният ни малък труд, насочен към свети и евангелски цели, ще срещне съчувствен отзвук в сърцата на всички ония християни, които радаят и се трудят да се привлекат наново в лоното на една вселенска и апостолска Църква онези наши братя, които са твърде близки до нас по култура, нрави и обичаи и особено по начин на църковен живот и благочестие.

1) Правосл. Исповедание; ч. I, отговор на 64 въпрос.

2) *ibid*, отговор на 66 въпр.

3) Правосл. Исповед, отговор на 67 въпр.

4) Св. Иоан Златоуст, Беседа XXXI към Римл.

5) В 870 година в Цариград се свиква Вселенски събор, който обаче на Запад не се признава за такъв, макар и да са присъствали представители на всички центрове на християнската Църква. На този събор се е канонизирал българският архиепископ. Според проф. Златарски той е много важен за нашата история, понеже се давала гаранция за бъдещата самостоятелност на Българската Църква, която я ограждала от всякакви понататъшни посегателства било от Цариград, било от Рим.

6) Простр. Катехизис, IX, гл. 5, стр. 38.

7) Гл. II.П. мнението на всички Свети отци по въпроса в кн. Кирил и Методи, Д-р Н. Милаш, прев. П. Иванов, стр. 164-188, откъдето е заимствано предимно и настоящото изложение.

8) На български, когато се касае за здание, храм, думата се пише с малка буква. Иначе винаги се пише с главна буква.

9) В други преводи на Библията на европейските езици не само приетите от Римската Църква, но и в протестантските, думата *ekklhsia* се превежда правилно. Така например в латинския превод е *ecclesia*; във френския превод на Парижкото библейско общество, изд. 1801 г., е *eglise*, а в английския - *churche*. Само в Пс. 25, 5; 67, 26 във френските преводи е употребена даматата *essemblee*, а в английски - *congregation*.

Българските протестанти, като следват Лютеровото начало да повреждат и изопачават Священото Писание, думата църква в Стария Завет са я превели с думата "събрание". Вж. Пс.22, 22; 26, 5; 68, 21 и др.

10) Схизмата върху Българската Православна Църква е провъзгласена на 14.09.1872 година и е вдигната на 22.02.1945 г.

11) Вж. D. Martese, *les rites sacres de l'Eglise*.

12) Освен в Православната Църква Бракът се смята за таинство не само в Рим, но и в уклониите се от православието още в древността арменци, мавронити, абисинци и пр. Това е още едно доказателство, че в древната вселенска Църква вярата в таинството Брак е била всеобща, повсеместна.